

KVINNORS REPRESENTATION I HISTORIELÄROMEDEL

– EN DISKURSANALYS AV
LÄROMEDEL ÅK 1–6

Avancerat
Pedagogiskt arbete

Christina Aronsson
Emma Christoffersson

2019-LÄR1-3-A91

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3, HT 2015

Svensk titel: Kvinnors representation i historieläromedel – En diskursanalys av läromedel åk 1–6

Engelsk titel: Women's representation in historical teaching material - A discourse analysis of teaching aids from 1-6

Utgivningsår: 2019

Författare: Christina Aronsson & Emma Christoffersson

Handledare: Sandra Hillén

Examinator: Lillemor Adrianson

Nyckelord: Kvinnor, Kön, Genus, Intersektionalitet, Status, Diskursanalys, Läromedel, Historieläromedel, Läroböcker, Läromedel 1-3, Läromedel 4-6

Sammanfattning

Historien är speglad av bedrifter från både män och kvinnor som på ett eller annat sätt gjort avtryck och fortfarande påverkar det samhälle vi lever i idag. Utifrån det perspektivet borde både kvinnor och män finnas med i historieläromedel och bli uppmärksammade men istället är det många olika kategorier av kvinnor som lyser med sin frånvaro.

Syftet med studien var att belysa hur kvinnor framställs i historieläromedel för åk 1-6 utifrån ett intersektionalitetsperspektiv.

I studien analyserades sex historieläromedel från årskurs 1-6, tre från årskurs 1-3 och tre från årskurs 4-6, i fyra steg. Metoden som användes för att analysera historieläromedlen var Faircloughs kritiska diskursanalys. Den fördjupade analysen i studien utgick från två delar av Faircloughs tredimensionella modell diskursiv praktik och text.

Resultatet av granskningen visade att kvinnors representation i historieläromedel är begränsat och behöver utvecklas till olika kategorier av kvinnor för att bli mer inkluderande.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	1
Syfte och frågeställningar.....	2
FORSKNINGSOMRÅDET	2
Internationellt.....	2
Nationellt	3
TEORI	3
Intersektionalitet.....	3
Diskursanalys	4
Kritisk diskursanalys	5
METOD	5
Design	5
Urval	6
Analysverktyg.....	8
Analysens tillvägagångssätt.....	8
KVINNORS REPRESENTATION I HISTORIELÄROMEDLEN	8
Läromedel för 1–3.....	8
Teman.....	9
Läromedel för 4–6.....	11
Teman.....	11
ANALYS	17
Hushåll och familjeliv	18
Kvinnor som utmärker sig	20
Språkliga uttryck.....	21
DISKUSSION	22
Metoddiskussion	25
Framtida yrkesroll	25
FRAMTIDA FORSKNING	26
INKLUDERADE LÄROMEDEL	
REFERENSER	
BILAGA 1.	

Inledning

”Att inte känna sig speglad och inkluderad i historieböckerna, i museiutställningarna, i historieforskningen gör det svårt att orientera sig i tillvaron. Att inte kunna se sig själv i historieskrivningen är smärtsamt, som att ens existens inte blir erkänd”

Rüsen 2005:4f. refererad i Manns 2016, s. 77

Under arbetet med vår tidigare kunskapsöversikt *Where's Her-Story? - En överblick över kvinnornas roll i historieläromedlen* (2019) kom vi till insikt att flera forskare använder sig av en metod där de räknar namn i register och texter. Vi valde under vårt första arbete att se på metoden ur ett intersektionalitetsperspektiv för att uppmärksamma vad som kanske kan missas med en metod som enbart räknar namn. De brister som vi uppmärksammade i metoden var att den t.ex. inte synliggör vilka personer det är som framställs eller hur historiska personer är beskrivna i faktatexter. Med det här examensarbetet vill vi belysa vilka kvinnor det skrivs om men också vilka diskurser som finns i svenska historieläromedel för årskurs 1–3 samt åk 4–6.

År 2017 publicerades en populärvetenskaplig bok, *Godnattsagor för rebelltjejer* (Favilli & Cavallo 2017), som uppmärksammade kvinnor som blivit bortglömda eller raderade ur historien och/eller i historieläromedel. Boken publicerades för att göra, speciellt unga, flickor uppmärksammade på att de syns, hörs och att de kan förändra världen ifall de vågar följa sina hjärtan. Författarna vill också tydliggöra att det är viktigt att flickor får lära sig vilka hinder de kommer stöta på men lika viktigt är det att de lär sig att förstå att hindren inte är oöverstigliga. Boken listar 100 kvinnor som på ett eller annat sätt inte fått den uppmärksamhet de förtjänar. Författarna till boken beskriver orättvisan i att kvinnor inte får ta plats i historien: ”Oavsett hur viktiga upptäckter de gjort, hur djärvt de gett sig in i farliga äventyr eller hur geniala deras tankar varit, så har de ständigt blivit förminskade, bortglömda eller, i vissa fall, helt uttraderade ur historien” (Favilli & Cavallo 2017, s. xi). Det är därför författarna vill uppmärksamma dessa kvinnor igen och också bidra till att bygga en värld där könstillhörighet inte bestämmer hur långt någon kan gå. Författarna kom även ut med en uppföljare år 2018 med 100 nya inspirerande kvinnor samt en bok för pojkar, *Sagor för pojkar som vågar vara annorlunda*, där de skriver om män som har bidragit till världen genom att exempelvis använda pennan istället för svärdet. Dessa böcker bidrar till att uppmärksamma och ge en nyanserad bild av både kvinnor och män i historien. Boken *Godnattsagor för rebelltjejer* (Favilli & Cavallo 2017) har inspirerat oss till att undersöka vilka kvinnor som beskrivs i dagens läromedel och vilka som har glömts bort i historien.

En granskning som uppmärksammats utanför den akademiska kontexten gjordes på uppdrag av Dagens Nyheter 2015. En läromedelsgranskning genomfördes av fyra historieläromedel i årskurs 7–9, där forskarna räknade hur många kvinnor respektive män som fanns representerade i läromedel. I en av de läromedel som granskades fanns det 31 namngivna nazister, men endast 21 namngivna kvinnor (Delin 2015). Likaså gjorde Ann-Sofie Ohlander 2010 en granskning av historieläromedel i årskurs 7–9, på uppdrag av DEJA (Delegationen för jämställdhet i skolan). Hon granskade, likt Dagens Nyheter, antal kvinnonamn respektive mansnamn som står med i historieläromedel. Båda granskningarna är gjorda på läromedel för

åk 7–9 och därför anser vi att det behövs mer forskning för de yngre årskurserna eftersom det är där eleverna först blir introducerade till historieundervisningen. Vi anser att alla elever ska få känna sig representerade så att ingen känner sig förminskad eller bortglömd, på grund av att historieläromedel har ”valt bort” kvinnor till förmån för annat.

Enligt *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11* (2018) är det skolans uppgift är att motverka könsmonster som kan hämma elevers utbildning och kunskapsutveckling (Skolverket 2018). Om skolor då använder sig av historieläromedel där kvinnor är i minoritet, är det verkligen att motverka könsmonster? På vår verksamhetsförlagda utbildning har vi uppmärksammat att det finns lärare som använder sig av kompletterande böcker för att visa hur kvinnor levde under den tidsepoken som arbetas med, eftersom det inte står om kvinnor i liknande utsträckning som män i de ordinarie läromedlen. Det är därför som denna studie är viktig, då den belyser hur kvinnor framställs i läromedel för årskurserna 1–6.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att belysa hur kvinnor framställs i historieläromedel för åk 1–6 utifrån ett intersektionalitetsperspektiv.

- Vilka kategorier av kvinnor är det som framställs i historieläromedlen?
- Vilka diskurser finns om kvinnor i texterna?

Forskningsområdet

Under det här avsnittet presenteras internationell och nationell forskning inom forskningsområdet om hur kvinnor framställs i historieläromedel.

Internationellt

I vår tidigare kunskapsöversikt genomförde vi en sammanfattning av tio internationella studier som behandlade och analyserade hur många kvinnor samt hur kvinnor representeras i historieläromedel. Samtliga studier kom fram till att kvinnor är, vad flertalet studier kallade, osynliga i historieläromedel. De kom fram till att kvinnor är osynliga genom att de jämförde hur många kvinnor respektive män som står med i de undersökta böckerna. Det beskrivande språket i läromedel var också en viktig del som uppmärksammades och som flera av studierna problematiserade. Chiponda och Wassermann (2011) skriver att det beskrivande språket ofta var skrivet sexistiskt och även fast författarna till läroböckerna försöker (och ibland lyckas) var historien fortfarande skriven ur en patriarkal synvinkel och för en manlig publik. Chick (2006) genomförde en liknande granskning där hon refererade till en annan tidigare studie som hade granskat 18 populära high school läromedel i USA. Studien som Chick refererade till kom fram till att det var 1335 kvinnor med i texterna jämfört med 12 382 manliga samt att det fanns 616 illustrationer av namngivna kvinnor och 3505 illustrationer av identifierbara män. I sin egen studie jämförde Chick (2006) tre olika läromedel från olika förlag i USA och fick fram en tydlig skillnad i antalet mellan genus. Som exempel i en av böckerna, *America: Pathways to the present*, räknar hon ihop 726 manliga namn och 113 kvinnliga. I en annan av de böcker

som granskades, *Creating America: A History of the United States*, var det 483 manliga och 103 kvinnliga. Den inkluderande forskningen som sammanfattades i vår kunskapsöversikt var från olika delar av världen och alla tio artiklar fick liknande resultat, att kvinnor är underrepresenterade. Forskare i flera länder har kommit fram till samma resultat vilket visar att det är ett globalt problem som borde få mer uppmärksamhet och diskussion. Flertalet av de studier som vi läst och haft tillgång till har undersökt läromedel från de högre årskurserna.

Nationellt

Få forskare i Sverige har intresserat sig för hur kvinnor framställs i historieläromedel. Skolverket gjorde år 2006 en granskande rapport där de analyserade svenska läromedel ur fem aspekter; kön, funktionshinder, sexuell läggning, etnisk tillhörighet samt religion. I rapporten kom forskarna fram till att det finns en stor risk i att flickor inte känner sig delaktiga i historien eftersom deras insatser och prestationer osynliggörs, vilket är kränkande för flickor och kvinnor som grupp. Några år senare genomförde Ann-Sofie Ohlander (2010) en granskning på uppdrag av regeringen där hon granskade läromedel utifrån hur många kvinno- respektive mansnamn som fanns i registren. Hon diskuterade även hur kvinnorna framställdes och skillnaden mellan hur kvinnliga personer blev beskrivna motsatt mot de manliga. Redan då fanns det tydliga brister i läromedel och sedan dess har det inte kommit ut någon större studie om jämförelsen mellan genus i läroböcker för historieundervisningen. Efter Ohlanders forskning var det tyst några år innan kvinnors så kallade osynlighet togs upp i medier och radio och blev återigen uppmärksammat. I Dagens Nyheter publicerade Delin (2015) resultatet av en beställd granskning. Granskningen beställdes av Dagens Nyheter och undersökte hur många kvinnor som benämns i historieläromedel för elever i årskurs 7–9 där och resultatet blev detsamma som för tidigare nämnda studier, kvinnor är underrepresenterade. Likaså har Vainio skrivit en debattartikel för *Riksbankens jubileumsfond* där hon diskuterar de kvinnor som finns i historien, men inte får utrymme i läromedel (*Kvinnorna finns visst i historien – men inte i historieböckerna*). Arwill- Nordbladh (2001) är en annan forskare som inte har granskat läromedel, men har diskuterat hur forskare och samhället har sett på könsuppdelningen i arkeologiska sammanhang. Hennes forskning uppmärksammar vilka stereotypiska könsroller som tidigare och nuvarande arkeologer har satt på fornminnen som har följt med till vår tids läromedel.

Teori

Intersektionalitet

Det här arbetet utgår från ett intersektionalitetsperspektiv vilket idag är en central teori inom forskning om genus och jämställdhet. Mann (2016) beskriver att: ”Det genushistoriska fältet har i dag i ökad utsträckning börjat intressera sig för ett intersektionellt perspektiv på genus, det vill säga hur normer för genus, kön och sexualitet samverkar med och påverkar andra maktdimensioner i samhället” (Mann 2016, s. 79).

Intersektionalitetsbegreppet kommer ursprungligen från det engelska ordet "intersection" som betyder korsning eller skärningspunkt. Intersektionalitet begreppet myntades i USA av juristen Kimberlé Crenshaw (1991). Hon ville demonstrera hur ras- och könsdiskriminering samverkar och påverkas av varandra och att det är svårt att skilja dem åt vid granskning (Molina 2016, s. 33). Intersektionalitet som begrepp introducerades i Sverige av forskare inom den postkoloniala teorin (Nationalencyklopedin 2018). Den postkoloniala teorin visar vad det koloniala arvet betyder och hur det påverkar dagens samhälle (Nationella sekretariatet för genusforskning 2018). Nationellt har begreppet fått stor spridning i den politiska debatten om klass, kön, etnicitet och sexualitet samt i den akademiska forskningen (Nationalencyklopedin 2018).

Intersektionalitet används för att beskriva hur maktasymmetrier samverkar, påverkar och ibland kan förstärka varandra samt beskriver att enskilda maktasymmetrier inte kan förstås utan med hjälp av andra sociala dimensioner (Jämställdhetsmyndigheten 2017). Samverkan mellan de sociala kategorierna betyder inte att den ena sociala kategorin läggs på den andra för att kunna se på ett fenomen. Intersektionalitet öppnar istället för att påvisa att de sociala kategorierna är i union med varandra med hjälp av dynamisk samverkan (Lykke 2003). Det här kan visas och kopplas till den undersökning som ska genomföras i den här studien eftersom det ska belysas vilka olika kategorier av kvinnor det är som framställs samt hur de beskrivs. De sociala kategorierna genus och status ska användas för att få fram ett resultat som inte enbart innehåller hur många kvinnor och män som står med i historieläromedel. Vi har valt att, i den här studien, använda oss av begreppet status istället för klass eftersom det är ett begrepp som kan användas under fler tidsepoker t.ex. om forntiden som inte var uppbyggt av klassamhällen. Vi har också valt ett begrepp för att undvika tolknings- och syftningsfel. Intersektionalitet behandlar fler kategorier än de som är beskrivna för den här studien men i den här granskningen har vi valt att granska hur de sociala kategorierna status och genus samverkar och påverkar varandra.

Genom att använda och granska ur ett intersektionalitetsperspektiv, får vi en riktning för det som ska undersökas i den här studien. Det ger även en förståelse för olika maktrelationer och vad det är som gör att en grupp av människor har mer makt än andra.

Diskursanalys

Den här studien utgår även från kritisk diskursanalys, under det här stycket presenteras begreppet diskurs och allmän information om diskursanalys. Winther Jørgensen och Phillips (2000) beskriver att begreppet "diskurs" används okritiskt i debatter och vetenskapliga texter utan fastställande av begreppets innebörd, vilket för med sig att begreppet har blivit diffust. I allmänhet har begreppet en betydelse av att språk är organiserat i skiftande mönster som vårt yttrande följer inom sociala domäner. De fortsätter att förklara diskursanalys som "[...] en rad tvärvetenskapliga och multidisciplinära ansatser som man kan använda på många olika sociala områden i många typer av undersökningar" (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 7). Det existerar ingen tydlighet om vad diskurser är eller hur de ska analyseras, olika grupper inom området beskriver begreppet med skilda definitioner. Winther Jørgensen och Phillips säger att

en diskurs är ett specifikt sätt att tala om och förstå världen. De beskriver även Foucault som en betydelsefull nyckelperson inom diskursanalys och att flera forskare hämtar sin inspiration från det material han lämnat efter sig. Winther Jørgensen och Phillips beskriver även att utifrån Foucaults mening ska man "[...] analysera de diskursiva processer där diskurser konstrueras så att det ser ut som om de ger sanna eller falska bilder av verkligheten" (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 21). Foucault är även den person som skapar initialläge för diskursanalysens subjektsuppfattning och menar på att subjekt uppstår i diskurser.

Kritisk diskursanalys

I den här studien utgår vi från *kritisk diskursanalys* som är en blandning av ett flertal olika diskursanalytiska teorier som i grunden har liknande utgångspunkter. En central nyckelperson inom kritisk diskursanalys är Norman Fairclough. I kritisk diskursanalys är det essentiella målet att kartlägga sambanden mellan social praktik och språkbruk. Enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) undersöks det genom analyser av de "[...] konkreta fallen av språkbruk eller den kommunikativa händelsen *som en del av diskursordningen*" (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 76), samt att sådana analyser ska ske systematiskt.

Den kritiska diskursanalysen är kritisk eftersom den ser det som sin uppgift att klargöra den diskursiva praktiken funktion i bevarandet av en social värld och sociala förhållanden som visar på maktasymmetrier. Avsikten är att bidra till förändringar inom det sociala området för mer jämlika maktförhållanden i samhället och i kommunikationssammanhang (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Metod

Under det här avsnittet redogörs hur arbetet med studien har gått tillväga samt en beskrivning av analysverktyget som används.

Design

Den här studien är bearbetad efter Faircloughs forskningsdesign och metoder, som skildras av Winther Jørgensen & Phillips (2000) i *Diskursanalys som teori och metod*. Metoden utgår från fem faser som arbetas igenom vid genomförandet av undersökning med utgångspunkt ur kritisk diskursanalys. Ordningen på faserna kan ses som en utgångspunkt men behöver inte följas i kronologisk ordning, det finns möjligheter till att gå tillbaka och ändra. I det här arbetet används fyra av faserna med en variant av en femte fas.

Den första fasen innebär att formulera ett problem (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Det problem som formulerades fram var att kvinnor inte syns i historieläromedel och att de som syns inte representerar alla slags kvinnor. Utifrån problemformuleringen formulerades det fram att syftet med den här studien är att *undersöka hur kvinnor framställs i historieläromedel för åk 1–6 utifrån ett intersektionalitetsperspektiv*. Intersektionalitetsperspektivet valdes eftersom det belyser flera sorters kvinnor och inte enbart deras genus. Utifrån problemformuleringen och syftet utformades två frågeställningar; "Vilka kategorier av kvinnor

är det som framställs i historieläromedelsböckerna?” samt ”Vilka diskurser finns om kvinnor i texterna?”

Andra fasen implicerar val av material (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Det material som till grund för den här studien presenteras senare under *Urval*.

Den tredje fasen är transkription, men eftersom intervjuer inte genomförs i den här studien har fasen justerats till övergripande genomgång av material. Under avsnitt om *Kvinnors representation i historieläromedlen* presenteras delar ur det empiriska materialet samt vad som beskrivs om kvinnor och kvinnor i olika status i historieläromedlen. Materialet är uppdelat efter årskurserna 1–3 och 4–6 eftersom innehållet i böckerna skiljer sig åt.

Fjärde fasen i forskningsdesignen är analysdelen och beskrivs senare under *Analysverktyg*.

Den sista fasen är resultatdelen som i det här arbetet heter analys. Analysdelen ska enligt Fairclough resultera i ett användbart resultat som kan påverka samhället och det ska finnas en tanke bakom om hur resultatet används i offentligheten (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Urval

Nedan följer de urval och de kriterier som vi användes i sammanställningen av vilka läromedel som skulle granskas. I Tabell 1 syns en överblick över vilka läromedel som vi hade tillgång till och de som slutligen valdes.

Tabell 1.

Årskurs	Urval	Slutgiltigt val
1–3	SO- boken	SO-boken
	Fornidsboken	Fornidsboken
	Boken om SO 1–3	Boken om SO 1–3
	Noak: 3, Läroboken OÅ för lågstadiet	
4–6	Upptäck historia	Upptäck historia
	Utkik historia	Utkik historia
	Historia - från vikingarna till Gustav III	Historia- från vikingarna till Gustav III
	Levande historia 6	

För att genomföra studien användes sex läromedel från olika förlag; tre från årskurs 1–3 och tre från årskurs 4–6 (se *Tabell 1*). Läromedlen valdes ut efter tre urvalskriterier:

1. Läromedel för låg- och mellanstadiet
2. Ett läromedel som publicerades innan *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11 (2018)* och två läromedel som publicerades efteråt.
3. Läromedel som förlagen rekommenderade

Vi bestämde för att använda läromedel för både låg-och mellanstadiet eftersom att det under urvalsprocessen kom fram att urvalet för åk 1–3 var begränsat. Anledningen till det är att alla SO ämnen för 1–3 samlas i en SO- bok, med undantag för kompletteringsböcker för en specifik tidsepok. I årskurs 4–6 är urvalet av läromedel om historia desto bredare eftersom de arbetar med specifika ämnesböcker och läser mer historia än vad 1–3 gör. Andra urvalskriteriet handlade om att använda läromedel som idag används till viss del, men publicerades innan *Lgr11 (Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11 2018)* samt de som publicerades efter *Lgr11 (Lgr11 rev 2018)* och används mer flitigt. Vi valde det här kriteriet för att se om det kan finnas skillnader i hur författarna skriver i och med den nya läroplanen. För att ta reda på vilka som var mest populära mailade vi olika förlag för att beana ut vilken/vilka av deras läromedel som de säljer mest av. De bokförlag som mailades syns nedan i *Tabell 2*.

Tabell 2.

Förlag	Läromedel
Betapedagog	Ger inte ut traditionella grundböcker
Gleerups	De har inga läromedel för 1–3, endast <i>Utkik Historia 4–6</i>
Liber	<i>Boken om SO 1–3</i> och <i>Upptäck Historia</i>
Natur och Kultur	<i>SO- boken</i> och <i>Historia</i>
Sanoma Utbildning	<i>Koll på historia</i>
Studentlitteratur	Har inga läromedel som riktar sig till låg- och mellanstadiet

De läromedel som inte fanns med i förlagens rekommendationer var *Fortidsboken* (Lidström Holmberg 1994) och *Historia från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005), då dessa inte längre ges ut. Vi fick därför söka upp dessa böcker själva. Anledningen till att vi valde att ha med dessa två var för att vi har sett dem på skolor ute på vår verksamhetsförlagda utbildning.

Analysverktyg

Den fördjupade analysen av texternas utgår från Faircloughs tredimensionella modell som ses som ett utforskande ramverk för analys. Den första delen som analysen utgår från är den diskursiva praktiken som intresserar sig för hur text produceras och konsumeras. Den andra dimensionen är text och den intresserar sig för textens egenskaper. För att se textens egenskaper ska texten analyseras utifrån transitivitet och modalitet. Transitivitet innebär att man ser på hur beskrivna händelser anknyts till subjekten och vilka konsekvenser det kan få. Modalitet betyder att man ser på graden av författarens skapande av sanning i det hen skriver. Den tredje och sista dimensionen är den sociala praktiken som intresserar sig för hur diskursen förhåller sig till andra diskurser och vilka sociala verkningar som diskursen har. Genom den tredje dimensionen kan det undersökas vad texten gör för samhället idag, vilka maktasymmetrier som den förstärker eller förintar (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Analysens tillvägagångssätt

Analysen i det här arbetet har genomförts i fyra steg:

1. Första närläsningen
2. Översikt över vilka kapitel och underrubriker som olika kategorier av kvinnor nämns samt män.
3. Utdrag ur texter som finns under de underrubriker där kvinnor nämns samt färgkodning av utdragen.
4. Fördjupad analys.

I det första steget lästes samtliga inkluderande läromedel igenom, noteringar om diskurser skrevs ned och diskuterades. Diskurserna kommer härnäst att benämnas som teman. Efter första närläsningen sammanställdes en tabell över vilka kapitel och underrubriker där olika kategorier av kvinnor nämns. Rubriker och underrubriker med olika kategorier av män finns även med i sammanställningen för att tydliggöra skillnaden i hur lång utsträckning som kvinnor nämns. I det tredje steget togs utdrag från de texter där kvinnor nämns och färgkodades i teman. En sammanfattande text skrevs utifrån de olika teman (se 5. *Övergripande genomgång av hur kvinnor framställs i historieläromedlen*) som granskats tidigare. Det sista steget som genomfördes var den fördjupade analysen utifrån Faircloughs tredimensionella modell.

Kvinnors representation i historieläromedlen

Nedan följer en genomgång av de inkluderande läroböckerna samt de teman som upptäckts under närläsning. Det kommer också presenteras likheter och skillnader mellan böckerna i respektive årskulls grupper (1–3 och 4–6).

Läromedel för 1–3

SO-boken (Willebrand & Körner 2011) är en av de böcker som gavs ut efter att *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11* (2018) togs i bruk. Boken behandlar

alla ämnen inom SO-ämnet. Fokus har varit på de avsnitt som handlar om historia; stenåldern, bronsåldern och järnåldern.

Boken om SO 1–3 (Hedin & Ivansson 2013) är den andra boken som har givits ut efter *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11* (2018). Författarna poängterar att de har skrivit boken i linje med den nya läroplanen. Även denna bok behandlar hela SO-ämnets område. Vårt fokus har även i denna bok varit på de delar som beskriver historieämnet, som *Historiska källor* och *Fortiden*.

Fortidsboken (Lindström Holmberg 1994) är boken som vi valde som gavs ut innan *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11* (2018). Det är en bok som enbart handlar om historia och har inte inslag av de andra SO-ämnena. Boken behandlar de olika delarna som ingår i forntiden och beskriver vad som hände under de olika tidsepokerna och vad människorna gjorde.

Teman

Under den första analysen påträffades de övergripande temana i läroböckernas texter. Utdrag togs ut och färgkodades utifrån de teman som påträffats under den första analysen: *Hushåll och familj* och *Språkliga begrepp*.

Hushåll och familj

Samtliga läromedel för åk 1–3 beskriver att under brons- och järnåldern, när människorna slutade flytta omkring och istället bosatte sig i hus, var det kvinnorna som såg till hemmet. De sydde kläder, plockade frukt, lagade mat och tillverkade krukor av keramik. Under bronsåldern hade kvinnor med högre status nycklar hängandes runt halsen eller midjan för att visa att de hade makt. I *Fortidsboken* (Lindström Holmberg 1994) finns det en rubrik som heter *Inne i huset*. Under rubriken står det att: ”Kvinnorna tillverkade keramikkrutor av lera som de grävt upp ur marken och blandat med fint krossad sten. De formade små och stora krukor. Sedan ristade de krukorna fulla med mönster.” (Lindström Holmberg 1994, s. 53). I samma lärobok skriver författarna under rubriken *Livet i byn* att: ”Inne i husen spann kvinnorna garn av fårens bruna ull. Sedan vävde de ylletyger på en vävstol som stod lutad mot ena väggen. Av tyget sydde de kläder” (Lindström Holmberg 1994, s. 63). Författarna beskriver även att kvinnorna kunde så frön i en glänta och lärde sig även att odla korn och vete. I *SO-boken* (Willebrand & Körner 2011) finns det en rubrik som heter *Vad gjorde kvinnorna?*. Under rubriken står det att de hade hand om hushållet, de passade barnen och lagade maten. De fortsätter: ”På sommaren samlade kvinnorna och barnen bär och frukter i skogen. På så sätt fick människorna i byn i sig vitaminer och andra näringsämnen” (Willebrand & Körner 2011, s. 119).

I *Boken om SO 1–3* (Hedin & Ivansson 2013) finns det en rubrik under bronsåldern som heter *Det var skillnad mellan de rika och de fattiga* där det står att några personer antagligen hade mer makt. Det kunde t.ex. vara hövdingar som höll i olika fester, medan de fattiga var tvungna att lyda dem. Det finns näst intill ingen information eller spår efter de fattiga vilket enligt Willebrand och Körner (2011) beror på att de fattiga inte fick någon kista eller gravgåvor när

de dog. De skriver att ”Man grävde bara ner den döde i jorden någonstans utanför byn” (Willebrand & Körner 2011, s. 123). Det var inte förrän på bondestenåldern, när människor började odla och införskaffa egna djur, som statuskillnader började synliggöras. Folk med högre status skaffade sig trälarna som bl.a. utförde tyngre arbeten på gården, trälkvinnorna kunde t.ex. också hjälpa husmodern med hushållet.

Språkliga uttryck

När författarna skriver om tidig forntid är både kvinnor och män beskrivna som människor och det finns ingen skillnad mellan genus eller deras status. De beskrivs som ”jägare” och ”bönder” vilket vi tolkar att det sker en glidning i texten och att bönder och jägare blir synonymt till män. I början står det t.ex. i *SO-boken* (Willebrand & Körner 2011) att: ”Mot slutet av värmetiden började fler och fler att odla växter. De blev bönder. Bönderna bodde på samma plats hela året. De byggde hus som ofta låg tillsammans i små byar” (Willebrand & Körner 2011, s. 108). Under rubriken *Vad gjorde männen på gården?* står det t.ex. att bönderna hade trälarna, vilket ger oss kopplingen att författarna använder bönder som synonym till män eftersom kvinnor inte benämns som bönder under rubriken om kvinnor. Ett annat begrepp som används för människor är ”nordbor”, speciellt under sena järnåldern (vikingatiden). De flesta beskrivningar handlar i läromedlen om människor med högre status. Majoriteten av människor med lägre status som nämns är trälarna.

Likheter och skillnader mellan läromedlen

Eftersom det inte finns särskilt många kända historiska personer under forntiden så går det inte att utläsa några större skillnader i vilken information som tas upp i de olika läromedlen. Texten är rättfram och enkel vilket inte är så konstigt då det handlar om läroböcker för elever som precis börjat lära sig läsa. De stora skillnaderna är hur informationen presenteras och hur mycket detaljer som författarna till läromedlen väljer att skriva ut.

En likhet som finns mellan de tre läromedlen är att under forntiden beskrivs både män och kvinnor som ”jägare”, ”bönder” och ”människor”. Författarna lägger ingen större vikt i att skilja mellan kvinnor och män utan beskriver livet under stenåldern utan större skillnader mellan genus. Under bondestenåldern står det dock att det var kvinnorna som skötte hushållet och att kvinnor med högre status hade mycket makt på gården. En skillnad mellan läromedlen är dock att det inte nämns att kvinnor har hand om hushållet förrän vid järnåldern i *Boken om SO 1–3* (Hedin & Ivansson 2013) medan de andra två böckerna gör skillnader redan under jägarstenåldern. Författarna till *Forntidsboken* (Lindström Holmberg 1994) skriver en mer narrativ text och lägger därför till lite mer detaljer om hur kvinnor och män levde: ”Kvinnor och barn grävde upp rötter med hårda och spetsiga grävkäppar. De visste precis vilka som var de godaste växterna. [...] Barnen lärde av sina mammor som hade lärt sig av sina mammor” (Lindström Holmberg 1994, s. 37). Liknande fakta skriver författarna till *SO-boken* (Willebrand & Körner 2011) där de under underrubriken *Naturen - den första skolan!* skriver att ”När de var små följde de med kvinnorna ut i skogen för att samla frukter, bär och nötter. Då lärde barnen sig vad som gick att äta och vad som var giftigt. När pojkarna var gamla nog följde de med männen på jakt” (Willebrand & Körner 2011, s. 107). Författarna till *Boken om*

SO 1–3 (Hedin & Ivansson 2013) skriver istället att alla hjälptes åt att samla mat; både barn och föräldrar. De skriver alltså inte om det var kvinnorna eller männen som gjorde vad. Första gången det skrivs om skillnaden är under underrubriken *Klädmodet på bronsåldern* där det står hur de kvinnor och män med högre status klädde sig.

Boken om SO 1–3 (Hedin & Ivansson 2013) och *Forntidsboken* (Lindström Holmberg 1994) har gemensamt att båda nämner Bäckaskogskvinnan som är ett skelett från stenåldern. Under en lång tid trodde arkeologer att det var en man eftersom skelettet var begravet med vapen men det visade sig senare att "skelettet" fött flera barn och visade sig vara en kvinna. Författarna till *Boken om SO 1–3* (Hedin & Ivansson 2013) skriver att man tack vare det vet att även kvinnor jagade under stenåldern. I *Forntidsboken* (Lindström Holmberg 1994) beskrivs det att hon jagade och säkert var skicklig på att sy i skinn.

Läromedel för 4–6

Upptäck historia (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) är en av de böcker som är utgiven efter att *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11* (2018) började användas. Boken är en ren historiebok som sträcker sig från forntiden fram till 1800-talet. Texten är indelad i flera små korta stycken och på varje sida finns det bilder. Det finns även små korta notiser som beskriver olika händelser under den tid som huvudtexten behandlar t.ex. en notis om *Hur kan man veta att många dog?*. På vissa sidor finns det även en ordlista där svåra ord förklaras.

Utkik Historia 4–6 (Uppström & Hansson 2014) är den andra boken som är utgiven efter *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11* (2018) togs i bruk. Den sträcker sig från forntiden till 1800-talet. Författarna har skrivit längre textstycken och på varje sida finns det bilder som passar det ämne som beskrivs. Ett flertal sidor har diskussionsfrågor till den nyss beskrivna informationen.

Historia - från vikingarna till Gustav III (Körner 2005) är den bok till årskurs 4–6 som är utgiven innan *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr11* (2018) togs i bruk. Även den boken sträcker sig från vikingatiden till Gustav III som dog precis innan 1800-talet började. I läroboken finns det kortare textstycken och på vissa ställen står de kortare narrativa texter. Boken innehåller också fyra uppslag där tre historiska kvinnor och en historisk man beskrivs djupare.

Temat

Under den första analysen påträffades de övergripande temana i läroböckernas texter. Det var mer komplicerat att begränsa till få teman i läroböckerna för årskurs 4–6 eftersom det ingår mer information än de för årskurs 1–3. Informationen som finns i läromedel för årskurs 4–6 har också en bredare utvecklingskurva än under forntiden eftersom mycket i samhället förändrades och skiftade. Utdrag togs ut och färgkodades utifrån de teman som påträffats under den första analysen: *Kunligheter*, *Hemmaliv* och *Kvinnor som utmärker sig*.

Kungligheter

Samtliga historieläromedel som granskats för årskurs 4–6, börjar under sena järnåldern (vikingatiden) och sträcker sig till 1800-talet. De historiska personer som får mest utrymme i böckerna är kungligheter, framförallt kungar. Kungligheter nämns under de delar som beskriver medeltiden men det är inte förrän Sverige får sin första kung (Gustav Vasa) som läroböckerna till största del fokuserar på personer med högre status i samhället t.ex. kungar och adeln.

Under Sveriges historia har det endast funnits två regerande drottningar, så det är inte orimligt att författare till läromedel fokuserar till största del på kungar. De två kvinnliga regenterna var Drottning Ulrika Eleonora och Drottning Kristina. Det finns även en tredje, Drottning Margareta, som från början var regent över Danmark och Norge men som senare blev regent över hela norden. Hon får mycket utrymme i *Utkik Historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) där hon beskrivs som en mäktig och skicklig regent som förenade nordens folk till Kalmarunionen. *Upptäck Historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) är det enda läromedlet där författarna nämner Drottning Filippa. Hon var en engelsk prinsessa som blev bortgift med den svenska kungen Erik av Pommern. I läroboken står det att hon hjälpte kungen att styra Sverige genom att ta in skatter och sköta kontakter med de svenska stormännen. I *Utkik historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) finns det en kolumn om Erik av Pommern men där nämns inte Drottning Filippa. Emellertid nämner författarna många andra kvinnliga kungligheter t.ex. har de en underrubrik som heter *Europas mäktigaste kvinna under 1100-talet*. Under rubriken beskrivs det att Eleonora av Akvitanien hann vara hertiginna över Akvitanien och drottning i Frankrike och England under sin levnadstid. På samma sida skriver författarna om Ingeborg Håkansdotter som var dotter till den norska kungen. Hon var mamma till Magnus Eriksson som endast var tre år gammal när han blev regent. Ingeborg satt därför med i den förmyndarregering som styrde Sverige tills han blev tillräckligt gammal. Efter digerdöden, där hennes man dog, blev hon ensam härskare över hertigdömet Halland.

Några andra kvinnliga kungligheter som nämns i olika utsträckningar i läromedlen är Gustav Vasas döttrar. I *Historia Från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) nämns de endast i illustrationen av hans släkträd medan hans söner får en underrubrik och den enda kvinna som nämns är Karin Månsdotter som är beskriven som vacker. I *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) får systrarna Vasa ett eget stycke där deras uppfostran beskrivs. De uppfostrades till att bli självständiga prinsessor och de fick bred utbildning. Samtliga döttrar blev bortgifta med tyska furstar. Den dottern som får ett eget stycke är Cecilia Vasa. Hon levde i England hos drottningen under en lång tid innan hon blev sjörövare på Östersjön. Gustav Vasas andra hustru (Margareta Eriksdotter Leijonhufvud) får ett eget mindre stycke där det står att Gustav litade mycket på henne; hon hjälpte honom att regera landet. Hon ledde även militära uppdrag och skickade ut spioner för att kontrollera bönderna. Hans tredje fru, Katarina Stenbock, får också ett stycke men det står bara att hon var hans förra frus systerdotter, att hon var 17 år när de gifte sig och att hon dog vid 86 års ålder. I *Utkik Historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) finns det också en underrubrik som heter *Gustav Vasas döttrar*. Det står att döttrar på den här tiden utbildades så att de skulle kunna leda stora hushåll eller hov, de skulle också känna till mycket om politik. Författarna beskriver även Vasas fem döttrars familjeliv

där Katarina flyttade till sin make i Tyskland där hon var aktiv i det politiska livet. Även Anna flyttade till Tyskland men hennes man slösade bort pengar. Sofia fick ett misslyckat äktenskap eftersom hennes man misshandlade henne, han fick lämna Sverige medan Sofia stannade kvar. Elisabet ska enligt författarna kallats för en av Europas mest perfekta prinsessor. Hon var kyrkligt engagerad och startade b.l.a. ett bibliotek. Den sista dottern som nämns är Cecilia som beskrivs liknande som hon gjorde i *Upptäck historia*.

Drottning Kristina var en av de två drottningar som regerat över Sverige. När Kristina föddes trodde hovet att det var en pojke - därför fick hon en prins välkomnande. Författarna till *Utkik Historia 4-6* (Uppström & Hansson 2014) och *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) skriver att enligt berättelsen om hennes födelse ska kungen ha tagit henne i famn och sagt att Kristina var ett smart barn då hon hade lurat dem alla. När Kristina var tre år dog hennes far i kriget och han hade skrivit i sitt testamente att Kristina skulle arva riket eftersom kvinnor på den här tiden inte kunde arva tronen. Samtliga författare skriver att Kristina uppfostrades som en prins för att hon skulle bli bättre förberedd på livet som drottning. Hon fick en bred utbildning; hon lärde sig många språk och tränade fäktning, ridning och jakt. År 1644 utropades hon till drottning av Sverige. Kristina ville skapa ett kungligt hov som liknade kungahusen ute i Europa. Hon älskade att samtala med konstnärer, poeter, filosofer och vetenskapsmän. Hon var också intresserad av konst och kultur. Författarna till *Utkik historia 4-6* (Uppström & Hansson 2014) beskriver henne som bildad och att hon älskade vetenskap och kultur. Hon ställde ofta till med stora fester för intressanta gäster. Författaren till *Historia från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) beskriver henne under en underrubrik som heter *Kristina - flickan som gjorde vad hon ville*. Hon beskrivs som mycket lärd och hade en boksamling som var störst i hela Europa. Kristina skildras också som en pojkflicka som klippte håret kort, klädde sig i manskläder och lekte soldat. Författarna till *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) skriver att Drottning Kristina, som tyckte att livet i Sverige var tråkigt och hade i hemlighet bestämt sig för att bli katolik - vilket en drottning av Sverige inte fick vara. Hennes far hade dessutom kämpat i trettioåriga kriget mot katolicismen så därför blev det skandal när Kristina ville konvertera. Hon lämnade landet och flyttade till påven i Rom. Författarna till läromedlet skriver att Kristina gick sin egen väg. Hon vägrade att gifta sig för hon ville behålla den frihet och makt som hon hade trots att hon var kvinna. Sist har läromedlet ett intressant stycke som heter *Fundera över historiebruk!* Där står det att Kristinas far, Gustav II Adolf, länge sågs som en hjälte eftersom han gjorde Sverige till en stormakt. Kristina i sin tur sågs som ett svek av människorna i sitt land eftersom hon lämnade Sverige. Men i läromedlet beskrivs att det idag är tvärtom; Gustav II Adolf ses som en kung som offrade flera tusentals män i krig medan Kristina ses som en beundransvärd kvinna som vågade gå sin egen väg. Det beror på, enligt författarna, vad som anses vara rätt/fel i det samhälle man själv lever i.

Hushåll och familj

Det andra temat som vi uppmärksammade var hur familjen levde på gården. Under medeltiden beskrivs kvinnor som att de var hemma på gården och lagade mat och tog hand om familjen. *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) har en underrubrik som heter *Hustrun var familjens centrum*. Det står att kvinnan hade hand om hushållet och ansvarade "[...] för mjölkning, kärnade smör och gjorde ost. Hon bakade bröd, lagade mat, bryggde öl och

tillverkade kläder av lin och ull och mycket annat” (Ljunggren & Frey-Skött 2015, s. 60). I läromedlet finns också en underrubrik som heter *Männen bestämde över kvinnorna* där det står att flickor och kvinnor var omyndiga under medeltiden. De skulle alltid göra som deras make, far eller närmast manliga släkting bestämde. Men det står också att kvinnorna var familjens centrum; både bondkvinnor och drottningar. I *Historia från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) står det att kvinnor under medeltiden slet hårdast av alla. De väntade nästan barn jämt och såg till gårdens djur och människor. Det var kvinnornas fäder som bestämde över dem tills de gifte sig - då bestämde deras män. Om en flicka inte gick att gifta bort vid giftasvuxen ålder sattes hon i kloster och fick bli nunna resten av livet. Det står inget specifikt om kvinnor i *Utkik historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) utan det blir mer en generalisering över människorna i byn.

Författarna av *Utkik historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) skriver att livet på landsbygden, eller för rika borgare, inte förändrades så mycket för kvinnorna från medeltid till 1700-talet. Enligt författaren till *Historia från vikingatiden till Gustav III* (Körner 2005) hade inte kvinnorna något yrke utan hennes plats var i hemmet där hon skulle styra och ställa med tjänstefolket och föda barn. Författarna till *Upptäck Historia* (Ljunggren & Frey-Skött 2015) beskriver att det var inte förrän vid 1800-talet som kvinnorna fick arbeta, fast det bara var vissa yrken som var tillåtna, t.ex. inom textilindustrin eller vid byggen där de bar tegel och sten. Kvinnorna från rikare hem kunde dock arbeta med vård och omsorg eller bli lärare. Under 1800-talet blev ogifta kvinnor dock myndiga när de fyllde 25.

Kvinnor som utmärker sig

Det sista temat som tas upp är de kvinnor som läromedlen själva valt att uppmärksamma. Den första kvinna som får uppmärksamhet är Heliga Birgitta. I *Historia från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) får hon ett uppslag där det berättar om hennes liv. Författarna till *Utkik historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) beskriver henne som en märklig kvinna som var mycket religiös. Det står att hon hade över 700 uppenbarelser och en av dem var att hon fått ett uppdrag av Gud att starta ett nytt kloster. I *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skött 2015) har hon en underrubrik som heter *Heliga Birgitta - en världskändis!* där det står hur hennes uppenbarelser översattes till latin och blev kända inom den katolska kyrkan.

Drottning Margareta var en kvinna som regerade över Norden. I *Utkik Historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) får hon en hel sida. Där skildras hennes bedrifter och hur hennes arméer vann, vilket gjorde henne till drottning av Norden. Hennes tid beskrivs som ganska lugn och fredlig, det var inte förrän efter hennes död som slitningar i Kalmarunionen blev tydliga. Författarna till *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skött 2015) skriver att Drottning Margareta var mycket mäktig och när hennes trupper segrade blev hon drottning över Danmark, Norge, Sverige med Finland.

Karin Månsdotter är en annan kvinna som får uppmärksamhet i alla tre läromedlen. Hon var en fångvaktardotter som Erik XIV blev förälskad i. Eftersom hon inte var adlig blev det uppståndelse och skandal inom adeln och hovet. I *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skött 2015) står hon under underrubriken *Karin Månsdotter - en kunglig skandal*. Det är den enda

läromedlet som benämner henne som ”frilla.” Hon och Erik XIV hade redan barn när de gifte sig därför sågs det som en skandal att hon även kröntes till drottning av Sverige utan att ens vara adlig.

Ytterligare en kvinna som nämns är Drottning Kristina (se under temat *kunligheter*). Samtliga läromedel nämner Kristina och om hur hon gick sin egen väg i ett samhälle som var styrt av män.

Jeanne d’Arc står med i två av läromedlen (ej i *Upptäck historia*). Hon levde 1412–1431 och var en fransk soldat. Hon sa till kungen av Frankrike att Gud hade sänt henne för att rädda Frankrike. Jeanne d’Arc ledde fransmännen till flera segrar. Hon blev till slut fångtagen av engelsmännen och bränd på bål som häxa. År 1920 blev hon Frankrikes skyddshelgon (Körner 2005). Författaren till *Historia från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) beskriver henne under rubriken *Flickan som räddade Frankrike* medan hon i *Utkik Historia* (Uppström & Hansson 2014) står under hennes egna namn.

I *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) och *Utkik historia* (Uppström & Hanson 2014) nämns också Kristina Nilsdotter Gyllenstierna. Hon gifte sig med Sten Sture den yngre som var riksföreståndare i Sverige under unionstiden. I *Utkik historia* (Uppström & Hanson 2014) finns det ett längre stycke om henne än vad som finns i *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) har. I *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) står hon under rubriken *Kristina Gyllenstierna - Stockholms försvarare* medan hon i *Utkik historia* (Uppström & Hanson 2014) står under *Kristina Nilsdotter Gyllenstierna cirka 1494–1559*. I *Utkik historia* (Uppström & Hanson 2014) beskriver författarna att hon efter hennes makes död tog över styret av Sverige tills en ny riksföreståndare kunde väljas. Kristina såg till att det: ”[...] fanns vapen och krut, att hamnen skyddades av beväpnade fartyg och att så många soldater som möjligt fanns på plats” (Uppström & Hanson 2014, s. 58). Det var hon som ledde försvaret mot Kristian II och den danska armén. Efter ett löfte om att Kristina och hennes familj inte skulle straffas om de gav upp, lämnades makten och borgen Tre kronor över till Kristian II. Han bröt dock sitt löfte och verkställde istället en mängd avrättningar som kallas för ”Stockholms blodbad” (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015). Enligt författarna till *Utkik historia* (Uppström & Hanson 2014) slapp Kristina att bli avrättad och fördes till ett fängelse i Danmark. Det var inte förrän när Kristian II flydde till Holland år 1523 som hon blev frisläppt och kunde återvända hem till Sverige.

Den sista kvinnan som står med i samtliga läromedel och utmärker sig är Eva Ekeblad. I *Historia från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) beskrivs hon som den första vetenskapskvinnan och att hon var den första kvinna som valdes in i Vetenskapsakademien. Ekeblad upptäckte hur nyttig potatisen var och att man kunde använda den till att göra mjöl. I *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) beskrivs det liknande om henne, men hon har istället fått en utförligare rubrik: *Eva Ekeblad - den enda kvinnan i vetenskapsakademien*.

Likheter och skillnader mellan läromedlen

Samtliga böcker nämner vad kvinnan gör på gården i olika omfattningar. I *Historia - från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) beskrivs det i större utsträckning än i de andra böckerna. Under kapitlet om medeltiden finns en underrubrik som heter *Kvinnorna* där det står att, precis som under vikingatiden, så slet kvinnan hårdast på gården: ”Det var hon som såg till att gårdens djur och människor överlevde. Samtidigt väntade hon barn nästan jämt. [...] Fadern bestämde över den ogifta kvinnan, och när hon hade gift sig bestämde mannen” (Körner 2005, s. 41). Liknande står det i *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) där det också finns en rubrik som heter *Männen bestämde över kvinnorna*. Där beskrivs det att flickor och kvinnor var omyndiga och skulle göra som deras far eller man bestämde. Men trots att de inte hade någon laglig rätt så är kvinnan beskriven av författarna som familjens centrum. Det enda sättet för en kvinna att bestämma över sitt eget liv var ifall hon blev änka och kunde då ta över gården. I *Utkik historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) har kapitlet om medeltiden ingen egen rubrik om kvinnor respektive män. Det står om *Livet för borgarna i städerna* som inte direkt nämner vad kvinnorna gjorde, men det står om köpmän och bönder och vi tolkar det som att de refererar till män. De har också en underrubrik som heter *Bönderna och livet runt byn* där det står att nästan alla människor under medeltiden var bönder. Men några meningar senare står det att man kunde äga eller hyra en gård, men oavsett var man en fri man. I *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) finns det en underrubrik som heter *Hustrun var familjens centrum* där det står att hon hade hand om hushållet och hade hand om mat, kläder och mycket annat.

Samtliga läromedel beskriver de med lägre status vilket bland annat var pigor; både under medeltiden men också under 1800-talet. I *Historia från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) beskrivs pigor under underrubriken *Hemma hos rika borgare*. Det står om tjänstefolket där kuskens fru kunde vara hushållerska eller kokerska precis som det kunde finnas pigor och lillpigor. *Pigor och dräng hela livet* är en underrubrik i *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) där det beskrivs att ungdomar i 14 årsåldern kunde bli anställda som pigor och drängar. Många ville ha en egen gård, men på grund av befolkningsökningen fanns det inte jordbruksmark så det räckte. Därför blev det vanligare att vara piga och dräng hela livet.

Jämfört med författarna till *Historia - från vikingatiden till Gustav III* (Körner 2005) och *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) benämner författarna till *Utkik historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) flera kvinnor vid namn samt beskriver vilka de var, vilken roll de hade och vad de hade gjort som stack ut. Kvinnorna som nämndes vid namn och beskrevs i böckerna var oftast kvinnor med hög status; som antingen var kungliga eller som gifte sig kungligt. Men det finns också några kvinnor som utmärkt sig på annat vis som författare och företagare. Exempel på kvinnor som nämns i *Utkik historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) och inte i de andra läromedlen är: Eleonora av Akvitanien, Ingeborg Håkansdotter, Elisabeth I av England, Maria Sophia De la Gardie, Mary Wollstonecraft, Marie Gouze och Anna Maria Lenngren.

Samtliga böcker skriver om nunnor i olika utsträckning. Författarna till *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) och *Utkik historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) beskriver vad nunnor gjorde under dagarna. Båda böckerna beskriver att nunnor ägnade många timmar åt bön och gudstjänster. De odlade växter och örter som de kunde använda som medicin samt att de kopierade böcker för hand eftersom man inte kunde trycka böcker än. I *Utkik historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) beskrivs det också att det alfabet vi använder oss av idag lärde vi oss av munkar och nunnor. Författaren till *Historia - från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) skriver inte lika mycket om vad nunnor gjorde, utan mer om hur klostret fungerade. Flickor blev giftasvuxna när de var runt 12–13 årsåldern. Men gick det inte att gifta bort dem skickades de till kloster för att bli nunnor. Klostret hade ibland skolor, speciellt för rika familjer som betalade bra för att deras barn skulle få gå där. Ibland kunde dock fattiga barn få möjlighet att studera.

Häxbränningen är en central del av Sveriges historia och en av de få händelser där kvinnor stod i centrum- även fast det var olyckligt då många kvinnor dog. I *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) och *Historia - från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) skrivs det att häxorna samarbetade med djävulen och att det var många barn som angav kvinnor som häxor. De som dömdes som häxor beskrivs ofta som kloka gummor som hjälpte sjuka med sina örter och besvärjelser. I *Utkik historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) beskrivs det ingenting om sambandet mellan häxor och djävulen, men författarna skriver likt författaren till *Historia - från vikingatid till Gustav III* (Körner 2005) att kloka gummor som hjälpte till när någon var sjuk anklagades för att vara häxor. *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) har dock en liten notis där de poängterar vikten av källkritik när man hör något och att det säkert inte fanns så mycket källkritik på 1600-talet.

Något som skiljer böckerna åt är hur författarna presenterar kvinnor, framförallt de kvinnor som utmärker sig. *Historia - från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) har, till skillnad från de andra två böckerna, mittuppslag med Heliga Birgitta, Drottning Margareta och Drottning Kristina. De andra två har istället valt att skriva om dem på samma sidor som resten av huvudtexten.

Resultatet av närläsningen för läromedel i årskurs 4–6 visar att kvinnor inte får lika mycket utrymme som män. Kvinnorna tillges ofta egna underrubriker som fokuserar på vad de gjorde, medan den allmänna informationen fokuserar till mestadels på män. De kvinnor som framställs är, genom alla tidsepoker, för det mesta är fruarna på gården som tar hand om hushållet och barnen. Kvinnorna med högre status får mer uppmärksamhet än de med lägre status som t.ex. pigor och trälar.

Analys

Under det här avsnittet presenteras den mer fördjupande analysen om tre teman. De tidigare nämnda fem temana har sammanställts till tre eftersom det fanns likheter mellan temana och årkurserna som hur kvinnor framställs i hushåll och familjen. De sammanslagna temana är:

- Hushåll och familjeliv
- Kvinnor som utmärker sig
- Språkliga uttryck

För att göra analysen så tydlig som möjligt analyseras temana separat utifrån Faircloughs tredimensionella modellens begrepp diskursiv praktik och text (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Under varje tema kommer det finnas ett textutdrag från läromedlen för att exemplifiera temat.

Hushåll och familjeliv

Efter att ha analyserat sex olika läroböcker står det klart att kvinnor presenteras i samband med traditionella kvinnoyrslor och för det mesta räknas de inte in i läroböckernas allmänna information eller i ”standardhistorien”. Ett exempel är:

Kvinnorna hade hand om hushållet. De passade barn och de lagade maten [...] Kvinnorna grillade och kokade fisk och kött. Ibland kokade de gröt och bakade bröd. På sommaren samlade kvinnorna och barnen bär och frukter i skogen. [...] På vintern vävde kvinnorna ylletyg till kläder. Av fårens ull spann de ylletråd. Av tråden vävde de tyg. Och av tyget sydde kvinnorna kläder

Willebrand & Körner 2011, s. 119

Det här utdraget beskriver vad kvinnor gjorde på gården under bronsåldern. Här reproducerar författarna en norm som knyter kvinnan till hemmet och hushållsyrslor. De benämns som husmödrar och att de födde många barn, men det står aldrig hur mycket de fick stå ut med. De förklarar inte i texten hur jobbigt och ansträngande det var för kvinnor att leva under forntiden till 1800-talet. Vainio (2015) skriver i sin debattartikel, *Kvinnorna finns visst i historien – men inte i historieböckerna*, om att de traditionella ”kvinnoyrslorna” inte tas på allvar. Hon beskriver att kvinnor som fött barn utan modern medicin, lagat och tvättat utan vatten inomhus, gått upp innan gryningen för att mjölka kor, vävt, burit tungt hamnar bakom enkla begrepp som ”bönder” och i enkla förklaringar under ”Livet på gården”. Vainio skriver: ”Alla dessa förblir osynliga och deras betydelse för vår historia underkänns” (Vainio 2015). Samtliga kvinnor som benämns under delar om hushåll och familjeliv i den här studiens inkluderande läromedel, skildras ur den sociala kategorin genus utan kopplingar till andra sociala dimensioner. Följderna av den här modaliteten och transitiviteten blir att läsaren kan få en snedvriden bild av historien och det kan tolkas som att kvinnorna inte deltog i samhället utan enbart var hemma på gården och tog hand om sin familj (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Under granskningen med läromedel för årskurs 1–3 började vi lägga märke till ett mönster under faktadelen om forntiden. Både *Forntidsboken* (Lidström Holmberg 1994) och *SO-boken* (Willebrand & Körner 2011) delar upp kvinnor och mäns sysselsättningar. När författarna konstruerar de här diskurserna om kvinnors sysselsättningar resulterar det i att de bidrar till en bild av en sann verklighet enligt Foucault (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Med andra ord, hur kan man veta hur uppdelningen mellan män och kvinnor såg ut när det finns problem med hur arkeologiskt material tolkats?

Anledningen till att forskare och arkeologer vet så mycket om forntiden och kan föra information vidare är för att de har undersökt boplatser och gravar (Körner & Willebrand 2011). Problematiken i hur olika kategorier av kvinnor framställs i dessa läromedel är hur författarna delar upp sysselsättningarna ur ett modernt perspektiv. I läromedlen beskrivs det hur kvinnan är hemma medan männen jagar. Men eftersom det inte finns några anteckningar från den tiden kan man inte veta mer än de föremål som hittats i gravar. Ett exempel som vi skrivit om tidigare är kvinnan från Bäckaskog som troddes vara en man på grund av de vapen som hittades i hennes grav, men sedan visade sig vara en kvinna. Arwill-Nordbladh (2001) tar upp ett liknande fall där ett litet fotspår i Frankrike upptäcktes i en grotta. I media rapporterades det om ”pojksens fotspår” och hur han levde under stenåldern för flera tusen år sedan. Hon ställer sig frågan varför fotspåret fick ett tilldelat kön som pojke. Fotspåret upptäcktes vid grottmålningar som kanske har förknippats med jakt, där det oproblematiskt tolkats som en manlig sysselsättning. Arwill-Nordbladh skriver även att orsakerna egentligen inte spelar någon roll; för i vilket fall som helst får det en betydelse för vår uppfattning om forntiden. Hon fortsätter att skriva: ”Följden blir att män och manliga aktiviteter blir synliga medan förhistoriens kvinnor osynliggörs. Förhistorien maskuliniseras och bekräftar vårt eget samhälles uppfattningar om mannen som norm” (Arwill-Nordbladh 2001, s. 8). Återigen delas kvinnor och män upp vilket ger kvinnor rollen som endast barnafödare.

Arwill-Nordbladh (2001) ställer sig även frågan varför uppdelningen mellan genus har blivit som den blivit. En anledning kan vara att arkeologin tog sin början i mitten av 1800-talet då det redan var, utifrån deras moderna värderingar, uppdelat i samhället. Hon skriver att under 1830-talet utarbetades ett program för att förfina undersökningsmetoder inom arkeologi. Där stod det långa listor om föremål som hittats i gravar och om de ansågs representera kvinnor respektive män t.ex. tolkades svärd som manligt och nålar som kvinnligt. Men när forskare började upptäcka dolkar i kvinnogravar och började fundera kring hur det kom sig; kom de efter en lång diskussion fram till att det hade funnits vissa ”krigiska kvinnor,”. De hade dock utgjort en minoritet och de flesta föredrog nog familjelivet.

Det är också viktigt att poängtera de biologiska skillnaderna mellan kvinnor och män. Män har mer muskelmassa än kvinnor och är generellt längre än vad kvinnor är (Henriksson Larsen 1997). Därav är det inte så konstigt att män genom historien har setts som jägare och krigare, speciellt eftersom styrka är ett drag som kopplas samman med de aktiviteterna. Men det ställer också frågan ifall människor måste vara starka för att kunna jaga. Andra aspekter som uthållighet, teknik och skicklighet är inget som har med styrka att göra men är säkerligen viktiga drag att besitta för en sådan sysselsättning. Återigen ligger problemet i att det blir en generell uppdelning av könen utan att det ifrågasätts i läromedlen. Det visar på att författarna framför en bild som kan tolkas som sanning enligt Foucault (Winther Jørgensen & Phillips 2000).

Utifrån de läromedel som granskats i den här studien, är bilden som målades upp av genus under 1800-talet fortfarande aktuell. Genom att inte utmärka tillräckligt många kvinnor och förminska deras roll till att endast bli sedda som husmödrar gör att alla kvinnor dras över en kam och försummar kvinnor med ett annat status. Lykke (2003) säger att man inte endast ska

fokusera på genus utan också se på hur det påverkas och integreras med andra sociala dimensioner genom dynamisk samverkan. Det här innebär att kvinnorna med annan status än husmor och kungligheter hamnar i bakgrunden och inte syns då de räknas med i tidigare nämnda status. Det här skapar maktasymmetrier i och med att vissa kvinnor får mer uppmärksamhet på grund av deras status och genus samverkar.

Kvinnor som utmärker sig

I läroböckerna för årskurserna 1–3 finns det näst intill inga namngivna personer eftersom böckerna behandlar forntiden. När det gäller läromedlen för årskurserna 4–6 ser det annorlunda ut, namngivna kvinnor nämns i allt högre utsträckning och de får egna stycken som beskriver delar av deras liv. Framförallt är det kvinnliga kungligheter som får utrymme även fast det inte är så många, Drottning Kristina och Drottning Margareta är de som blir mest uppmärksamma. Författarna till *Utkik Historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) beskriver Drottning Kristina och hennes uppväxt på det här sättet:

- De flesta regenter är män och dessutom duktiga krigare, förklarade hennes pappa. Du kan inte klara av en sån svår syssla som att regera ett stort land om du inte lär dig att uppträda som en kung. Det var därför inte konstigt att Kristina blev väldigt pojkkaktig. Hon klädde sig gärna i pojkkläder och roade sig med lekar och idrotter, som flickor på den här tiden normalt inte gjorde.

Uppström & Hanson 2014, s. 122

Det här utdraget beskriver Kristinas liv och hur hon uppfostrades som pojke för att lyckas som regent. Här skapar författarna en bild av att Kristina blev pojkkaktig på grund av att hennes pappa ville ge henne en ”prinsaktig” uppfostran samt att det inte var normalt för flickor att roa sig med pojkkaktiga lekar och idrotter under den här tidsepoken. Det här exemplet visar att när de sociala kategorierna genus och status, i det här fallet högre status, tydligt påverkas av varandra, blir man en kvinna som utmärker sig i historien. Hade en flicka med lägre status önskats vara en pojke av sina föräldrar, hade hon inte fått liknande uppmärksamhet som Kristina. Liknande ifall Kristina hade varit en pojke, då hade hon kanske nämnts som en prins i mängden bland andra kungligheter. Utifrån citatet ovan så behöver hon uppfostras annorlunda på grund av hennes kön då hon ska överta en traditionellt manlig position. Vainio (2015) nämner samma sak:

Samtidigt finns det ett enormt problem i att fokusera på de kvinnor som fanns på traditionellt manliga positioner. Det förstärker nämligen tanken på att det är en viss typ av handlingar, en viss sorts positioner, som är historia. Vi accepterar att även kvinnor kunde agera på ett ”manligt” sätt, men låter likväl det manligt kodade narrativet återproduceras.

Vainio 2015

Vainio har en intressant poäng och hennes syn på vilket narrativ som framställs är det som behöver diskuteras. *Historia från vikingarna till Gustav III* (Körner 2005) har efter varje kapitel en serie som heter *Ute i världen* där det skildras vad som händer utanför Sveriges gränser under samma tid, den enda kvinna som nämns där är Jeanne d’Arc. Det är intressant att fundera över varför hon är den enda kvinna som nämns i historien som utmärker sig. Finns det en koppling till att hon var krigshjälte och därför ses som en mer betydelsefull person, eftersom historien

är skriven av män och ur ett manligt perspektiv? Under den tidsåldern som hon levde ansågs krig som något att hylla och kvinnor blev ibland mer respekterade ifall de antog manliga aktiviteter, precis som Drottning Kristina. I Skolverkets granskning av läromedel, *I enlighet med skolans värdegrund* (2006), nämns det ett liknande problem. Rapporten beskriver att när läromedel skildrar krig och konflikter får män en stereotypisk beskrivning i beskrivningar av våld och död. Men de rädda männen som längtade hem får ingen plats i texterna.

De kvinnor som författarna till läromedlen valt att nämna är likt Drottning Kristina, kvinnor som utmärker sig. Genom att syssla med exempelvis traditionella manliga sysselsättningar finns det vissa kvinnor som sticker ut men de kvinnor som ägnat sig åt traditionella kvinnoyrken får därmed mindre uppmärksamhet och ses inte som lika viktiga. Det finns även en påverkan av status som gör att vissa av de här kvinnorna inte syns, det gör att kvinnor som har lägre status och genomför manliga sysselsättningar inte nämns vilket bildar maktasymmetrier enligt ett intersektionalitetsperspektiv.

En annan kvinna som utmärker sig är Eva Ekeblad som skildras i samtliga läromedel för årskurs 4–6. Hon nämns eftersom hon var den första kvinna som fick plats i Vetenskapsakademien. Som den enda kvinnan inom avsnitten om vetenskap kan man fråga sig ifall hon nämns på grund av genus. Finns det med en kvinna i läromedel för att återigen ”flikas in” kvinnor eller kan det vara på grund av hennes status, eftersom hon var en grevinna? Hon är den enda kvinna som nämns inom det vetenskapliga området och det blir återigen en fråga om att kvinnor måste utmärka sig inom traditionella manliga aktiviteter, i hennes fall att vara den första kvinnan i Vetenskapsakademien, för att få plats i historieläromedel (Körner 2005; Uppström & Hanson 2014; Ljunggren & Frey-Skøtt 2015).

Språkliga uttryck

En intressant del vi upptäckte under genomläsningen av historieläromedlen var hur människor benämns i läromedlen. Som exempel benämns både kvinnor och män som bönder i början av forntiden. Men ju längre fram vi kommer i historien så blir benämningen mer en synonym till män. Vi anser att det blev en aning förvirrande eftersom vi aldrig visste ifall texten syftade på män eller folk i allmänhet, speciellt när kvinnor fick egna underrubriker i samma kapitel om vad de gjorde i staden eller på gården. I *Upptäck historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) börjar kapitlet *Medeltiden 1100–1350*:

Under medeltiden levde nästan alla av jordbruk. Bönder brukade åkrarna med hjälp av oxar eller hästar, och fiskade och jagade till husbehov. De flesta bodde i små byar med fem, sex gårdar.

Ljunggren & Frey-Skøtt 2015, s. 58

Ljunggren & Frey-Skøtt (2015) presenterar här att alla (som i alla *människor*) hjälpte till och levde av jordbruket och att människorna var bönder. Genom Faircloughs analysverktyg (Winther Jørgensen & Phillips 2000) transitivitet går det att urskilja att begreppet bönder kopplas ihop med olika subjekt beroende på vad det skrivs om i texten. Skriver författarna allmänt om vad människorna gjorde under en tid, kopplas begreppet bönder ihop med subjektet människor (alla kategorier av människor). Skriver de däremot mer specifikt om ett ämne som

till exempel om vad som gjordes på landet, kopplas begreppet ihop med subjektet man/män och kvinnor finns inte längre med under benämningen. Det här kan uppstå som förvirrande för läsaren som inte med en gång kan förstå vilken definition som författaren menar utan behöver läsa vidare för att se om kvinnorna nämns under en senare rubrik.

Under informationsstycken om kvinnor benämns inte kvinnor som bönder. Foucault nämner att när sådana här diskursiva processer analyseras så märks det av att i författarnas konstruerande av diskurser kan det ges en bild som kan tolkas som sanning om verkligheten (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Således att det bara är män som är bönder. Ljunggren & Frey-Skøtt (2015) beskriver liknande på flera ställen som t.ex. i kapitlet om *Bondestenåldern*, där står det under rubriken *Bönder bodde kvar på en plats* att människorna brände ner skogen och gjorde åkrar. Det är det här som gör det språkliga svårt att tolka som läsare. Ibland räknas kvinnor in i den allmänna beskrivningen som "bönder" men ibland inte. Det enda stället som det säkert går att säga att olika kategorier av kvinnor "räknas" med är under de rubriker som på ett eller annat sätt benämner vad kvinnor gjorde.

Begreppet "bonde" kan syfta till olika definitioner t.ex. står det på nationalencyklopedin att: "bonde betyder ursprungligen 'fast boende'; senare har ordet övergått till att beteckna jordbrukare" (u.å. Nationalencyklopedin). Vilket tolkas som att begreppet inkluderar både kvinnor och män. Dock står det längre ner att "En annan betydelse, som var vanlig under medeltid men försvann under nyare tid och knappast förekommer efter 1600-talet, är 'äkta make'" (u.å. Nationalencyklopedin). Begreppet har alltså olika definitioner beroende på vilken slags "bonde" man menar. För begreppet innefattar också en social klass samt, enligt citatet, en medeltida betydelse av "äkta make". Utifrån den här klassifikationen blir det ännu tydligare att det blir svårt att förstå vad författarna menar med ordet "bönder". Speciellt under forntiden då det medeltida begreppet inte fanns och begreppet "bondestenåldern" troligtvis syftar till att människor, både kvinnor och män, bosatte sig och blev bönder. Idag är begreppet neutralt och innefattar både kvinnor och män, vilket medför att författarnas val av begreppet bidrar till en modalitet som inte stämmer överens med den moderna tolkningen.

Diskussion

I inledningen av det här arbetet citerade vi Rösen: "Att inte kunna se sig själv i historieskrivningen är smärtsamt, som att ens existens inte blir erkänd" (Rösen 2005:4f. refererad i Manns 2016, s. 77). Som slutsats för granskningen kan det konstateras att flera olika kategorier av kvinnor inte syns i läromedel. För att kvinnor ska få en plats behöver de antingen utföra stereotypiska kvinnliga roller eller utmärka sig genom att utträta traditionella manliga aktiviteter. Det här synliggörs genom vår analys utefter Faircloughs tredimensionella modell (Winther Jørgensen & Phillips 2000) där diskurser som framstått under tidigare närläsning analyserats.

Den tidigare forskningen inom forskningsområdet av t.ex. Ohlander (2010) och Chick (2006) visar inte på hur de sociala kategorierna samverkar och kan därför missa olika kategorier av kvinnor som inte syns. Med hjälp av intersektionalitetsperspektivet och Faircloughs modell,

som den här studien använder sig av, blir analysen bredare och kan därför svara på vilka olika kategorier av kvinnor som är mest underrepresenterade. Det är speciellt kvinnor med låg status i samhället de levde och borgarkvinnor som blir borträknade för att ge plats åt kvinnor som utmärker sig eller de som följer normen av husmodern.

Konsekvenserna av det som kommit fram till i den här studien är att, speciellt, flickor kan känna sig osynliggjorda och att de inte får en förebild att se upp till. De kan tro att de måste vara extraordinära kvinnor för att få plats i historien och bli ihågkomna. Men likaså kan pojkar bli påverkade av den mansbild som presenteras. De kan få en känsla av att de måste nå upp till en stereotypisk traditionell bild av hur män ska vara, när de själva känner sig tvärtom. På grund av det tycker vi att det är viktigt att diskutera och berätta om olika personer genom historien som har bidragit på olika sätt. Förhoppningsvis kan det få alla elever, oavsett vem man är, att känna sig synliga och delaktiga i historieundervisningen.

Om elever konstant matas med traditionella könsroller bildar det en uppfattning om att det är det som är sanning. När vi analyserade läromedlen så märkte vi att kvinnornas arbete nämns i förbifarten och inte ges något större fokus. Deras arbetsbörda och kamp för hushållet får inget utrymme och deras sysslor framställs som lätta och okomplicerade. Under 1700-talet var det tusentals män som dog i krig men några som glöms av i historien är kvinnorna som var kvar hemma. Hade de inte tagit över gårdar, gods och hem så hade Sverige gått under (Harrison 2015). Ett exempel på en kvinna som lyckades exemplariskt är Christina Piper. Hon byggde flera gods, gårdar och betraktades som en av Nordens främsta företagare. Men när historien skrevs ner, var det endast hennes make som blev ihågkommen (Christinehof slott 2019). Christina Piper och alla de andra kvinnorna som blev kvar på gårdarna fick arbeta dubbelt genom att ta över gods medan de också såg till och uppfostrade sina barn. Deras arbetsbörda och kamp blev tyngre men tack vare dem så gick inte Sverige under, ändå får de minimal plats i läromedlen (Harrison 2015). Kvinnornas avtryck verkar ha suddats ut för att deras historia inte har varit tillräckligt relevant. Men vi anser att det är just sådan historia som behövs för att, speciellt, elever ska få en uppfattning om hur mycket både kvinnor och män har kämpat och betytt för utvecklingen av det Sverige vi har idag. Kvinnor har utgjort halva befolkningen och om inte deras livsöden, historia och kamp får ta plats; hur ska skolan då kunna stå för att de bidrar till att motverka könsroller? För i läroplanen står det att: ”Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsroller som begränsar elevernas lärande, val och utveckling” (Skolverket 2015, s. 6). Skolan och lärare har alltså som uppdrag att motverka könsroller och då känns det naturligt att tala om, problematisera och diskutera de traditionella könsrollerna och se till att både historiska kvinnor och män får en delaktighet och plats i undervisningen. Historien kan bli en snedvriden sanning eftersom kvinnor utgjorde halva befolkningen men ändå inte får vara med i huvudtexten. För genom att uppmärksamma kvinnliga personer i historien så betyder det inte att historien ska manipuleras eller ändras genom att ta bort viktiga händelser, personer eller andra upptäckter. Men det börjar bli viktigt att fundera över vilken som är ”standardhistorien” som lärs ut till elever och vad som egentligen är mest betydelsefullt för dem att lära sig och inspireras av i det långa loppet.

Lärare bör tänka på att vara uppmärksamma om den information som lärs ut och se till att kontrollera läromedlen (inte bara i historieundervisningen). Böckerna ska inte bara klara av ett ”bläddertest” för att se om det ser visuellt lockande ut med färgglada bilder och korta texter. Lärarna behöver även granska informationen och se ifall den passar in i de grundläggande värderingar undervisningen baseras på. Det är även viktigt att se till att historieundervisningen inte ”flikar in” vad kvinnor gjorde, utan den ska behandla både kvinnor och mäns bedrifter genom historien som helhet. För det finns flera kvinnor genom historien som inte står med i läromedel men som man som lärare kan arbeta vidare med. Några exempel är Jenny Lind, en operasångerska som fanns på de tidigare femtiolapparna och vars porträttmedaljong hänger i kyrkan Westminster Abbey i London där också William Shakespeare, Jane Austen och Charles Dickens antingen har minnesplack eller ligger begravda (Nationalencyklopedin u.å; Westminster Abbey u.å). En annan kvinna som utmärker sig och inte får någon plats i historieläromedel är Maria Christina Bruhn. Hon levde under 1700-talet och uppfann en bättre konstruktion att förvara krut i som användes av den svenska armén. Hon blev också Sveriges första kvinnliga patenterade uppfinnare (Du Rietz 2017), en bedrift som borde få uppmärksamhet i läromedel för elever. Varför hon inte står med, eller de andra kvinnorna, är underligt då de alla tre gjort stora avtryck i Sveriges historia. Det känns viktigt att inte glömma av deras prestationer eller betydelse för Sveriges kultur och utveckling.

När vi granskade läroböckerna blev det synligt att historien har skrivits av män och det märks av i böckerna. Det är svårt att dra slutsatser kring problemet. Å ena sidan var det kungar som regerade och därför står det mest om dem i historien - inget konstigt med det. Men å andra sidan blir kvinnor osynliga. När vi läste igenom böckerna upplevde vi hur vår representation som kvinnor saknades. För att balansera upp avsaknaden hade det hjälpt om de hade nämnt vem kungens mor var eller ifall han var gift och vad de kvinnorna betydde för hovet. Två exempel är Gustav Vasas andra fru, Margareta Eriksdotter Leijonhufvud, som hjälpte honom att regera landet. Enligt ett läromedel ledde hon militära uppdrag och skrev brev till andra kungar och furstar runt om i Europa (Ljunggren & Frey-Skött 2015), något som inte nämns i de andra läromedlen. Ett annat exempel är Katarina Stenbock, som blev Gustav Vasas tredje fru. I ett läromedel står det endast att hon var Margaretas systerdotter, att hon var 17 år när de gifte sig och att hon dog 86 år gammal. Det är synd att hon inte får mer uppmärksamhet i böckerna eftersom hon var en viktig person under Vasatiden. Tengborg Falkdalen (2015) beskriver hennes liv närmare: Hon föddes på Torpa Stenhus utanför Borås och det sägs att hon sprang och gömde sig i trädgården när Vasa kom för att fria till henne. Efter hans död blev hon änkedrottning och hade en betydande roll i kungahuset. Hon medlade mellan kungahuset och adeln samt mellan Vasas söner under Sturemorden, då hon ville att bröderna skulle försonas. Hon arrangerade även bröllop för sin familj och släktingar (Tengborg Falkdalen 2015). Det är beklagligt att t.ex. en kvinna som hon inte får mer utrymme och förminskas till att endast ha varit fru till Gustav Vasa när hon har haft, enligt oss, en sådan betydande roll under tiden hon levde.

I dagens samhälle kan vi fortfarande se liknande influenser då vi upplever att kvinnor som gjort något märkbart för samhället inte får lika mycket uppmärksamhet som män. Kampen om kvinnors synlighet i samhället har pågått länge och många kvinnor har under historien arbetat

för ett jämställt samhälle. Under de senaste åren har olika kategorier av kvinnor tagit mer plats i samhället och normen av den osynliga kvinnan har långsamt börjat förändras, för att visa vilken betydelsefull roll de har. Förhoppningsvis gör det här gör att flickor idag får fler förebilder att se upp till inom olika ämnen och yrken vilket gynnar deras identitetsskapande, representation och viktiga roll i samhället.

Metoddiskussion

Den metod som användes under den här granskningen var kritisk diskursanalys. Det positiva med metoden är att det ger en omfattande och djupgående analys. Analysen belyser delar som vi hade kunnat missa om vi enbart hade gjort en närläsning och skrivit ut vad författarna skriver om kvinnor och om vilka olika kvinnor. Nu har vi istället analyserat vilken bild som författarna ger och vilken bild en läsare kan få samt om bilden av kvinnor är likadan i nutidens sociala samhälle.

Det som har varit synd med en tidsbegränsning är att vi inte har haft tid att analysera böcker för årskurs 7–9 eller att kunna jämföra böckerna mellan årskurserna för att se om det finns en utveckling om hur kvinnor framställs. Det har även bidragit till att de personer som vi har ansett borde finnas med i 4–6 möjligtvis finns med i läromedel för årskurserna 7–9. Men vi anser ändå att de personer som vi räknat upp borde passa in i dessa läromedel då det handlar om den tidsepoken de verkade. Det känns också relevant att de presenteras så tidigt som möjligt så att de kan få en plats i allmänbildningen.

I den här studien har vi granskat text och försökt bortse från att endast se genus och kön. Vi ser själva problematiken att det är något vi egentligen inte har stått bakom fullt ut, eftersom vi inte tar med fler könsidentiteter. Det här arbetet fokuserar alltså endast på hur ciskvinnor framställs i läromedel och eftersom arbetet är en sammanställning av deras historia kan det verka som att kvinnor får en stor plats - vilket de inte får. Hade vi istället gjort en granskning där vi fokuserat på att jämföra mellan kvinnor och män hade det sett annorlunda ut. På grund av det kan arbetet vara missvisande och det är därför som vi har lagt in rubriker/underrubriker från de läromedel som granskades och sorterat upp dem utifrån rubriker där kvinnor respektive män nämns (*se Bilaga 1*). Uträkningen visar att kvinnor endast nämns en tredjedel så mycket som män, sammanlagt av alla läromedel nämns män under 822 underrubriker jämfört med kvinnors 265.

Framtida yrkesroll

I vår framtida yrkesroll kommer vi försöka se till att uppmärksamma olika kvinnor och män genom historien på lika villkor. Vi kommer som F-3 lärare inte arbeta med så mycket mer än med forntiden, men vi har ett uppdrag (skolans värdegrundsuppdrag om att bryta könsmonster) i att uppmärksamma de könsmonster som vi upptäckte under granskningen med läromedel för 1–3. Ett sätt att göra det på är att diskutera med elever om de olika uppdelningarna mellan genus som syns i läromedel genom att ställa frågor som exempel: Vad tror ni att kvinnorna gjorde under stenåldern? Vad gjorde männen? Varför då? Hur ser det ut idag? Hur kommer det sig att man har hittat vapen i kvinnogravar om de inte blir beskrivna som ”jägare” i texten vi

läste? etc. Vi tror att det är viktigt att uppmärksamma de här frågorna och att elever själva börjar fundera på de samhällsnormer som vi har idag och hur de speglas i historien.

Utifrån de sex läromedel som vi har granskat i den här studien är *Boken om SO 1–3* (Hedin & Ivansson 2013) det läromedlet som, utifrån vårt syfte, är det läromedlet som vi bedömer är bättre för en jämställd historieundervisning. För årskurs 4–6 beror det på vad man som lärare är ute efter och vad man tycker gynnar ens elever; *Upptäck Historia* (Ljunggren & Frey-Skøtt 2015) är det läromedel som problematiserar och uppmärksammar kvinnors behandling genom historien medan *Utkik Historia 4–6* (Uppström & Hansson 2014) har mer inkluderande kvinnor i huvudtexten.

Framtida forskning

Det skulle vara intressant och även nödvändigt med forskning som gör en mer jämförande analys mellan kvinnor och män i historieläromedel, som visar på hur de beskrivs och vilka som beskrivs. Det hade skapat en mer konkret bild och antagligen påvisat problem tydligare. Vi hade också tyckt det vore intressant att granska läromedel som handlar om hur männen framställs i historieläromedel och svara på frågor som: Vilka män är det som framställs? Hur hade de traditionella maskulina dragen utvecklats ifall fler kategorier av män hade fått mer utrymme, istället för de kategorier av män som syns idag som till största del är kungar och våldsamma härskare? Även om det kan bli mycket material om männen i historieläromedel så tror vi att det kan synliggöra hur stor klyftan är mellan t.ex. kungar och bönder och undersöka ifall de som får plats i läromedel verkligen är de som borde få det.

Nästa steg i forskningen skulle också kunna vara att göra en mer praktisk studie som undersöker påverkningarna av kvinnors osynlighet och mäns stereotypiska roll i historieläromedel ute i skolor. Istället för att granska läromedel hade det varit intressant att få lyssna till elever och deras åsikter om jämställdhet och skillnaden mellan genus genom historien. Hur ser de på hur kvinnor har framställts och de olika uppgifter som män jämfört med kvinnor har haft. Det hade även varit intressant att få se skillnaden mellan hur många kvinnliga respektive manliga historiska personer som de har hört talas om och kan berätta varför de är kända; både genom att diskutera med elever i de yngre årskurserna men också kunna jämföra det med äldre elever för att märka ut skillnader och/eller en utveckling.

Inkluderade läromedel

Hedin, A. & Ivansson, E. (2013). Boken om SO 1-3. 1. uppl. Stockholm: Liber

Körner, G. (2005). Historia Från vikingarna till Gustav III. Grundbok. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur

Lidström Holmberg, C. (1994). Forntidsboken. 1. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell

Ljunggren, P. & Frey-Skött, E. (2016). Upptäck historia: Lgr 11. 1. uppl. Stockholm: Liber

Uppström, R. & Hansson, C. (2014). Hi: historia. 4-6. 1. uppl. Malmö: Gleerup

Willebrand, M. & Körner, G. (2011). SO-boken [1–3] Grundbok. 1. uppl. Stockholm: Natur & kultur

Referenser

Arwill-Nordbladh, E. (2001). Genusforskning inom arkeologin. Stockholm: Högskoleverket. Tillgänglig på Internet [2019-03-07]:
<http://www.uka.se/download/18.12f25798156a345894e2a32/1487841907605/isbn91-88874-74-5.pdf>

Chick, A. K. (2006). Gender balance in K-12 American history textbooks. *Social Studies Research and Practice*, Vol. 1(3), ss.284-290. Tillgänglig på Internet [2019-03-07]:
<http://www.socstrpr.org/files/Vol%201/Issue%203%20-%20Winter,%202006/Research/1.3.1.pdf>

Chiponda, A. & Wassermann, J. (2011). Women in history textbooks: what message does this send to the youth? *Yesterday and Today*, (6), ss. 13-25. Retrieved November 27, 2018. Tillgänglig på Internet [2019-03-07]:
http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S2223-03862011000100006&lng=en&tlng=en

Christinehof slott (2019) *Möt Christina Piper i den nya utställningen – en kvinnas makt och skaparkraft*. Tillgänglig på Internet [2019-03-12]: <https://www.christinehofslott.se/mot-christina-piper-i-den-nya-utställningen-en-kvinnas-makt-och-skaparkraft/>

Delin, M. (2015). Kvinnorna saknas i skolans historieböcker. *Dagens nyheter*, 15 januari. Tillgänglig på Internet [2019-03-07]: <https://www.dn.se/nyheter/sverige/kvinnorna-saknas-i-skolans-historieböcker/>

Du Rietz, P. (2017). Maria Christina Bruhn – Krutförvaring. *Tekniskamuseet*, Tillgänglig på Internet [2019-03-07]: <https://www.tekniskamuseet.se/lar-dig-mer/svenska-uppfinnare-och-innovatorer/maria-christina-bruhn-krutforvaring/>

Favilli, E. & Cavallo, F. (2017). Godnattsagor för rebelltjejer: 100 berättelser om fantastiska kvinnor. Stockholm: Max Ström

Harrison, D. (2015). Ett historiskt misstag. *NEO*. Tillgänglig på Internet [2019-03-12]
<http://magasinetneo.se/artiklar/ett-historiskt-misstag/>

Henriksson-Larsén, K. (1997). Forskning kring fysiologiska könsskillnader. *Svensk Idrottsforskning*, nr 2, ss. 27-29. Tillgänglig på Internet [2019-03-17]:
<https://centrumforidrottsforskning.se/wp-content/uploads/2014/04/Forskning-fysiologiska-konsskillnader.pdf>

I enlighet med skolans värdegrund?: en granskning av hur etnisk tillhörighet, funktionshinder, kön, religion och sexuell läggning framställs i ett urval av läroböcker. (2006). Stockholm: Skolverket

Jämställdhetsmyndigheten (2017) Intersektionalitet. Tillgänglig på Internet [2019-02-06]:
<http://www.jamstall.nu/fakta/intersektionalitet/>

Lykke, N. (2003) Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen. *Tidskrift för genusvetenskap* (Tidigare *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1.03.). Nr.1. ss. 47–56. Tillgänglig på Internet [2018-12-13]: <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/issue/view/322>

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2018. Femte upplagan (2018). Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet [2019-03-17]:
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3975>

Mann, U. (2016). Historia och historieskrivning. I. Lundberg, Anna & Werner, Ann (red.). *En introduktion till genusvetenskapliga begrepp*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning.

Molina, I. (2016). Intersektionalitet. I. Lundberg, Anna & Werner, Ann (red.). *En introduktion till genusvetenskapliga begrepp*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning.

Nationalencyklopedin (u.å), Bonde. Tillgänglig på Internet [2019-03-14].
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bonde>

Nationalencyklopedin (u.å), Jenny Lind. Tillgänglig på Internet [2019-03-20]:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/jenny-lind>

Nationella sekretariatet för genusforskning (2018) *Postkolonialism*. [Elektronisk resurs] Tillgänglig på Internet [2019-02-06]: <https://www.genus.se/ord/postkolonialism/>

Ohlander, A. (2010). *Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia*. Stockholm: Delegationen för jämställdhet i skolan. [Elektronisk resurs] Tillgänglig på Internet [2018-11-20]: <https://www.regeringen.se/contentassets/469551b3d1684f31983b47f933010ae9/kvinnor-man-och-jamstalldhet-i-laromedel-i-historia-sou-201010>

Tegenborg Falkdalen, K. (2018). Vasadrottningen Katarina Stenbock. *Populär Historia*. Tillgänglig på Internet [2019-03-07]: <https://popularhistoria.se/sveriges-historia/kungar-drottningar/vasadrottningen-katarina-stenbock>

Vainio, C. (2015) Kvinnorna finns visst i historien – men inte i historieböckerna. *rj.se*. Tillgänglig på Internet [2019-03-07]: <http://debatt.rj.se/2015/05/13/kvinnorna-finns-visst-i-historien-men-inte-i-historiebockerna/>

Westminster Abbey (u.å), *Poets' Corner*. Tillgänglig på Internet [2019-03-20]: <https://www.westminster-abbey.org/about-the-abbey/history/poets-corner?fbclid=IwAR3k7QbImUoDseAEJKf7-QQ6QiFeoOM3N57tCztkIK3zUktBLiPXXh9sBHU>

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Bilaga 1.

Forntidsboken		
Kapitel	Underrubriker där kvinnor nämns	Underrubriker där män nämns
Jäger- och samlastenåldern	<ol style="list-style-type: none"> 1. Renarna vandrar in i landet 2. Aldrig har somrarna varit så varma som då... 3. Jägarna ger sig ut och jagar 4. Hemma vid huset 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Renarna vandrar in i landet 2. Aldrig har somrarna varit så varma som då... 3. Jägarna ger sig ut och jagar 4. Hemma vid huset
Döden berättar om livet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kvinnan från Bäckaskog 	
Bondestenåldern	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jägarna blir bönder 2. Människorna offrade till gudarna 3. Inne i huset 4. Många var fortfarande jägare 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jägarna blir bönder 2. Människorna offrade till gudarna 3. Inne i huset 4. Många var fortfarande jägare
Döden berättar om livet		<ol style="list-style-type: none"> 1. Mannen från Alperna
Bronsåldern	<ol style="list-style-type: none"> 1. Livet i byn 2. Allt som glänser är inte guld 3. Båten på bronsåldern 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Allt som glänser är inte guld 2. Båten på bronsåldern
Döden berättar om livet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kvinnan från Egtved 	
Järnåldern	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inne i huset 2. Rika människor ägde trälar 3. De som for österut 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Det svarta järnets hemlighet 2. Inne i huset 3. Rika människor ägde trälar 4. De som for österut
Döden berättar om livet		<ol style="list-style-type: none"> 1. Liket i mossen 2. Mannen från Valsgärde
Antal	16	17

SO- boken		
Kapitel	Underrubriker där kvinnor nämns	Underrubriker där män nämns
Stenåldern	<ol style="list-style-type: none"> 1. Naturen- den första skolan! 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vargen blir hund 2. Naturen - den första skolan! 3. En familjegrav
Bronsåldern	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vad gjorde kvinnorna? 2. Efter döden 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Den första metallen kommer till Norden 2. Mera brons 3. Vad gjorde männen på gården? 4. Efter döden

Järnåldern	<ol style="list-style-type: none"> Bestämda uppgifter Husmor är alltid hemma Vad ska man tro? 	<ol style="list-style-type: none"> De nya båtarna På jakt efter guld och trälar De som aldrig kom tillbaka Hemma på gården Bestämda uppgifter Hövdingar och krigare Grymma krig En hel familj av gudar Vad ska man tro? Liket i mossen Hövdingens sista resa
Antal	7	18

Boken om SO 1–3		
Kapitel	Underrubriker där kvinnor nämns	Underrubriker där män nämns
Historiska källor	<ol style="list-style-type: none"> I en grav från stenåldern <i>Vad kan en grav berätta</i> 	<ol style="list-style-type: none"> I en grav från stenåldern
Forntiden	<ol style="list-style-type: none"> En bronsåldersgrav <i>Flickor och kvinnor</i> <i>Pojkar och män</i> Gården var människors centrum Snygg med kam Runor - nordbornas skriftspråk 	<ol style="list-style-type: none"> <i>Pojkar och män</i> Hur gjorde man järnsaker Gården var människornas centrum Snygg med kam Vikingatiden Vikingar erövrade land Kungar och små riken Skrifter om vikingar Runor - nordbornas skriftspråk Ingvar Vittfarnes resa
Mytologi är som spännande sagor	<ol style="list-style-type: none"> Nordisk mytologi Några asagudar och jättar 	<ol style="list-style-type: none"> Nordisk mytologi Några asagudar och jättar Några gudar och en pojke
Antal	10	14

Upptäck Historia		
Kapitel	Underrubriker där kvinnor nämns	Underrubriker där män nämns
Forntiden	<ol style="list-style-type: none"> En grav från stenåldern Bronsföremål visade makt Gravhögar Mäktiga bönder med stora gårdar 	<ol style="list-style-type: none"> Gravhögar Mäktiga bönder med stora gårdar

<p>Vikingatiden</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Människorna gjorde sina kläder själva</i> 2. Husfrun var hushållets chef 3. Barnen var som små vuxna 4. Trälarna var slavar 5. Vikingarna kunde vara våldsamma krigare 6. Birkaflickan 7. <i>Völvor var magiska kvinnor</i> 8. Asagudarna 9. Estrids runstensdagbok 10. En riktig viking? 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hövdingar bestämde över människor 2. Husbonden var gårdens ägare 3. Husfrun var hushållets chef 4. Barnen var som små vuxna 5. Trälarna var slavar 6. Gillen var stora fester 7. Vikingarna kunde vara handelsmän 8. Vikingarna kunde vara våldsamma krigare 9. Många skepp kom aldrig fram 10. Många flyttade till nya riken 11. Handelsstaden Birka 12. Salt byttes mot järn 13. Livet i Birka 14. Människooffer i Gamla Uppsala 15. Asagudarna 16. Varför slutade vikingatiden? 17. En riktig viking?
<p>Medeltiden 1100–1350</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bönderna hade träl 2. Hustrun var familjens centrum 3. Barnen fick också arbeta 4. Männen bestämde över kvinnorna 5. Livet var kort och slitsamt 6. Kloster för munkar och nunnor 7. Kloster kom med ny kunskap 8. Helgon var kristna idoler 9. Jesus talade till Birgitta Birgersdotter 10. Heliga Birgitta - en världskändis 11. Två kungaätter blev en 12. Birger Jarl tog makten 13. Lagar för hela riket 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Många små riken 2. Kungarna hjälpte kyrkan 3. Sigtuna- den kristna staden 4. Alla ville inte bli kristna 5. Bönderna hade träl 6. Barnen fick också arbeta 7. Männen bestämde över kvinnorna 8. Bondens träl blev fria landbor 9. Kristendomen förändrar landet 10. Kyrkan syntes på långt håll 11. Kloster för munkar och nunnor 12. Kloster kom med ny kunskap 13. Helgon var kristna idoler 14. Jesus talade till Birgitta Birgersdotter 15. Två ätter stred om kungamakten 16. Två kungaätter blev en 17. Birger Jarl tog makten 18. Lagar för hela riket 19. Riket behövdes förvaras 20. Böndernas plikter ersattes av skatt 21. Stormän med krigare slapp 40skatt 22. Kyrkan slapp skatt 23. Kungen och stormännen 24. Rådet var kungens närmaste män 25. Riddarna 26. Kampen om kungamakten 27. Magnus Ladulås söner 28. Håtunaleken 29. Stormännen ökade sin makt 30. Magnus Eriksson-kung i ett jätterike 31. Lagar för hela riket

Medeltiden 1350-1521

1. Jordbruket förändras
2. **Livet i staden**
3. Borgarna i staden
4. *Mästers fru*
5. Brott och straff i städerna
6. Böcker skrevs för hand
7. **Drottning Margareta tar makten över Norden**
8. Drottning Margareta
9. Kung Byxlös anfaller Sverige
10. **Unionstiden**
11. Kalmarunionen
12. *Drottning Filippa*

1. Guds straff drabbar människorna
2. Några fick det sämre
3. Jordbruket förändras
4. Andra fick det bättre
5. **Medeltidens städer**
6. Stockholm skyddar mot pirater
7. Stockholm var ingen huvudstad
8. **Livet i staden**
9. Borgarna i staden
10. Hantverkare
11. Skrået var hantverkarnas förening
12. Köpmännen blev rika
13. Rådet styrde i staden
14. Böter var det vanligaste straffet
15. **Skolor och böcker**
16. Skolor för präster
17. Privata skolor för rikas barn
18. Böcker skrevs för hand
19. Konsten att trycka böcker
20. Handelsförbundet Hansan
21. Valdemar Atterdag anfaller Gotland
22. **Drottning Margareta tar makten över Norden**
23. Kungen avsätts av stormännen
24. Albrecht av Mecklenburg ny kung
25. Tyska fogdar
26. Drottning Margareta
27. Kung Byxlös anfaller Sverige
28. **Unionstiden**
29. Kalmarunionen
30. Kungens fogdar blev hatade
31. Tull för Hansans skepp
32. *Drottning Filippa*
33. Engelbrektsupproret
34. Ett annorlunda riksmöte
35. Erik av Pommern avsattes
36. En enda röra i unionen
37. *Slaget på Brunkeberg*
38. Columbus upptäckte Amerika
39. Vassco da Gama hittade sjövägen till Indien
40. *Världen delades upp 90*

<p>Vasatiden</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kristina Gyllenstjärna - Stockholms försvarare 2. Gustav Vasas familj 3. Margareta Eriksdotter Leijonhufvud 4. Katarina Stenbock 5. Systrarna Vasa 6. Cecilia Vasa 7. <i>Cecilia blev sjöröware</i> 8. <i>Frillorna på slottet</i> 9. Karin Månsdotter- en kunglig skandal 10. Kungen avsätts 11. Johan III 12. Kung Karl IX 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Union eller inte - kampen om Norden 2. Unionskungen 3. Riksföreståndaren var kungens ersättare 4. Sten Swanteson blev riksföreståndare 5. Ärkebiskop Gustav Trolle 6. Unionskungen Kristian II anfäller 7. Danskarnas andra anfall mot Stockholm 8. Danskarna anfäller en tredje gång 9. Kristina Gyllenstjärna - Stockholms försvarare 10. Kristian II blir Sveriges kung 11. Dödsdomar 12. Stockholms blodbad 13. <i>En blodig Eriksgata</i> 14. Gustav Eriksson startar uppror 15. Mot Dalarna 16. Flykten mot Norge- Det första Vasaloppet 17. Kung Gustav bestämde sin egen historia 18. Gustav blir vald till riksföreståndare 19. Köpmän i Lübeck 20. Gustav Eriksson Vasa - kung i Sverige 21. Kungen tar kontroll över riket 22. Riket behövde försvaras 23. Sverige var fattigt med stora skulder 24. <i>Billig arbetskraft</i> 25. <i>Sala Silvergruva</i> 26. Kungen höjer skatten 27. Fogden på borgen 28. Gamla borgar rustas och förstärks 29. Kungen hade koll 30. Gustavs brev berättar 31. <i>1500-talets historiska källor</i> 32. <i>En hård listig och girig kung</i> 33. Kampen om kyrkan 34. Den katolska kyrkan var rik 35. Protestanter ville förändra kyrkan 36. Kungens skydd istället för Påvens 37. <i>Martin Luther- en bråkstake</i> 38. Sverige blir protestantiskt 39. Reformationen gjorde kungen rik 40. Gudstjänsten och psalmer på svenska 41. Kyrkan blev kungens kanal till folket 42. Uppror i landet 43. Klockupproret år 1531 44. <i>Brasklappen</i> 45. Dackeupproret i Småland 135 46. Böndernas bakhåll mot kungens soldater 47. Kungen lurade Dacke 48. Upproren upphör 49. Bönderna var med på riksdagarna 50. Kronan ska ärvas, inte väljas! 51. <i>Diktator eller landsfader?</i> 52. Gustav Vasas familj 53. Margareta Eriksdotter Leijonhufvud 54. Katarina Stenbock 55. En orolig pappa 56. <i>Gustav var en godisgris</i> 57. Systrarna Vasa 58. Cecilia Vasa 59. Bröderna Vasa 60. Erik skulle kung 61. Eriks bröder blev hertigar 62. <i>Frillorna på slottet</i> 63. Kampen om kronan 64. Kung Erik XIV 65. Karin Månsdotter- en kunglig skandal
-------------------------	---	--

66. Kungen avsätts
67. Erik dör mystiskt
68. Johan III
69. Katoliken Sigismund
70. Kung över två länder
71. Hertig Karl tar upp kampen
72. Sigismund avsätts som Sveriges kung
73. Kung Karl IX

Östersjöriket
Sverige

1. Skriftliga källor handlar ofta om män
2. Borgarna var hantverkare och köpmän
3. En tid då kvinnan skötte gården
4. *Knektänkornas land*
5. Gustav II Adolf dör i kriget
6. Prinsessans förmyndarregering
7. **Kristina**
8. Kungen dör och rådet tar makten
9. Kristina uppfostras till regent
10. Kristina gick sin egen väg
11. Kristina blev katolik
12. *Konst och kultur*
13. *Fundera över historiebruk!*
14. Kung Karl X Gustav
15. Djävulen och hans häxor
16. *Trolldomskommissionen*
17. Barn pekade ut häxor
18. Varför började man tro på häxor?
19. *Gävlepojken 70*

1. Skriftliga källor handlar ofta om män
2. Gamla saker blev viktiga
3. *Sveriges äldsta museum*
4. **Vem bestämmer i Sverige?**
5. Rådet och rikskanslern
6. Riksdagen
7. *Städernas arbete under riksdagarna*
8. Gustav II Adolf ärvde tre krig
9. Polen förlorade viktiga hamnar i Sverige
10. *Älvsborgs fästning blev en dyr affär*
11. Sverige går med i kriget
12. Utskrivning av knektar
13. *Lejonet från Norden*
14. Soldaterna dog i massor!
15. Livet fick ett pris
16. Legosoldater var yrkeskrigare
17. Krig på lånade pengar
18. Arméerna - ett huvud med lång svans
19. Det flesta dog inte i strid
20. *Krigen fick föda sig själva*
21. *En fältskär tog ut kulor*
22. Livet ombord
23. Regalskeppet Vasa
24. Adeln vann på kriget
25. Bönderna med under 188riksdagarna
26. Högadel och lågadel
27. Fältherrarna fick kungliga gods i lön
28. Godsen sköttes som företag
29. Prästen var kungens man
30. Prästen var också lärare
31. Borgarna var hantverkare och köpmän
32. En tid då kvinnan skötte gården
33. *Knektänkornas land*
34. Gustav II Adolf dör i kriget
35. Prinsessans förmyndarregering
36. *Gustav II Adolfs häst var för snabb!*
37. Axel Oxenstierna organiserar
38. Riket delas in i län
39. *Landshövdingar idag*
40. Vägarna förbättras
41. Hur kom breven fram?
42. Sveriges första nyhetstidning
43. **Svenskt järn och koppar**
44. *Livsfarlig arbetsplats*
45. Järnbruk
46. *Luis de Geer handlade med vapen*
47. Göteborg - handelsstaden i väster
48. *Ingen vill bo i Göteborg*
49. Lilla tullen och stora sjötullen
50. *Fattiga barn hamnar på barnhus*
51. Tiggare i städerna
52. Rätta och orätta tiggare
53. Nya Sverige
54. **Kristina**
55. Kungen dör och rådet tar makten
56. Kristina uppfostras till regent
57. Kristina gick sin egen väg
58. Kristina blev katolik
59. *Fundera över historiebruk!*
60. **Den Karolinska tiden**
61. Kung Karl X Gustav
62. Marschen över isen
63. Freden i Roskilde
64. Karl X Gustav dör
65. **Häxor i Sverige**
66. Djävulen och hans häxor

67. *Trolldomskommissionen*
68. Barn pekade ut häxor
69. Varför började man tro på häxor?
70. *Gävlepojken*
71. **Karl den XI**
72. Det skånska kriget
73. Svenskdanska snapphanar gör motstånd
74. *Adeln hade mycket makt*
75. Karl XI ville bestämma allt själv
76. Fred och förändring!
77. *Den indelta armén*
78. **Karl XII 241**
79. Grannländerna anfaller Sverige
80. Karl XII segrar
81. Krigslyckan vänder i Ryssland
82. Karl XII skjuten!
83. Vem sköt?

Sverige 1719-1866	<ol style="list-style-type: none"> 1. Frihetstiden 2. Eva Ekeblad- den enda kvinnan i vetenskapsakademin 3. Ryssland påverkade valet av svensk kronprins 4. Konst och kultur blev viktigt 5. <i>Anna Maria Lenngren 1754-1817</i> 6. Allt franskt var högsta mode 7. Vaccinet 8. De fattiga fick det sämre 9. Torpare 10. Startarfamiljerna 11. Backstugusittare och inhysesjon 12. Piga och dräng hela livet 13. Rätt att slå anställda och barn 14. Bara vissa arbeten var tillåtna för kvinnor 15. Pigor och ammor 16. Folkskola för alla barn 17. Folkrörelser ville förbättra samhället 18. Ståndssamhället blir ett klassamhälle 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Frihetstiden 2. Riksrådet 3. Arvid Horn 4. Vetenskapsmän undersöker naturen 5. Carl Von Linnè gav alla växter namn 6. Linnès tips för bra hälsa gäller fortfarande 7. Anders Celsius termometer 8. Christopher Polhem utvecklade mekaniken 9. Carl Wilhelm Scheele upptäckte syret 10. Arvid Horn och riksrådet får kritik 11. Hattar och mössor 12. Jonas Alströmers textilmanufaktur 13. <i>Potatisen</i> 14. Ryssland påverkade valet av svensk kronprins 15. Gustav III tar makten 16. En upplyst monark 17. Hemlig handel med slavar 18. Konst och kultur blev viktigt 19. <i>Carl Michael Bellman 1740-1795</i> 20. Allt franskt var högsta mode 21. Gustav III blir mindre populär 22. Nytt krig mot Ryssland 23. Gustav III blir enväldig 24. <i>Nya ämbetsmän</i> 25. Attentat mot kungen 26. <i>Franska revolutionen</i> 27. Gustav IV Adolf 28. Krig i Europa 29. Riksdagen avsätter Gustav IV Adolf 30. Byns åkrar var uppdelade i tegar 31. Freden 32. Vaccinet 33. De fattiga fick det sämre 34. Torpare 35. Startarfamiljerna 36. Piga och dräng hela livet 37. Rätt att slå anställda och barn 38. Grundlag delar upp makten 39. Karl Johan Bernadotte 40. <i>1809 års grundlag</i> 41. <i>Ingen har haft ett liv som mitt!</i> 42. Sverige och Norge bildar en union 43. Norge ville hellre vara självständiga 44. Konservativa vill bevara det gamla 45. <i>Tidningarna får makt</i> 46. Kyrkskolor 47. Folkskola för alla barn 48. Folkrörelser ville förbättra samhället 49. Stat, landsting och kommuner 50. Statsråden blir viktigare 51. Bara rika män fick rösta 52. Ståndssamhället blir ett klassamhälle
Antal	88	299

**Historia från vikingarna till
Gustav III**

Kapitel	Underrubriker där kvinnor nämns	Underrubriker där män nämns
Vikingatiden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Alla arbetade 2. Det blev vuxna tidigt 3. Mat åt alla 4. Husmors nycklar 5. Maten måste bevaras 6. Att vara träl 7. <i>God morgon i tältet!</i> 8. Vad hittar man i gravarna? 9. Försvaret 10. Goda gudar och onda jättar 11. Frej - skördens och matens gud 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Livet i vikingabyn 2. Alla arbetade 3. Det blev vuxna tidigt 4. Mat åt alla 5. Att vara träl 6. När stormarna rasade 7. Fruktansvärda grymheter 8. Hemma igen 9. Upptäckter och nya riken 10. Handelsresor i öst 11. Att aldrig bli bortglömd 12. <i>God morgon i tältet!</i> 13. Birka - Sveriges äldsta stad 14. Vad hittar man i gravarna? 15. Goda gudar och onda jättar 16. <i>Namnen påminner</i> 17. Oden - krigarnas gud 18. Tor - åskans gud 19. Frej - skördens och matens gud 20. Blodiga offer och sagor 21. Vikingarnas julmat 22. Spännande gudasagor 23. Hur sagorna räddades till oss 24. Småkungar och storkungar 25. Ingen kung på Island 26. Modiga missionärer 27. <i>Harald Blåtand i Danmark</i> 28. <i>Olof Skötkonung i Sverige</i> 29. <i>Olof den helige i Norge</i> 30. Ute i världen

Medeltiden- hur folk levde i Norden

1. Kvinnorna
2. Den stränga kyrkan
3. **Livet i ett kloster**
4. Arbeta för Gud
5. **Klostren spred kunskaper**
6. Flickor sattes i kloster
7. **Den Heliga Birgitta**
8. "Gå till Rom..."
9. Till Jerusalem!
10. Birgitta gav aldrig upp
11. **Fest och nöjen**
12. **Nöd och hemska sjukdomar**
13. Skydd mot det onda
14. Kan döda väckas till liv?
15. Kloka gummor och gubbar
16. Havsfrun
17. Gengångare
18. Skogsrået
19. Våldet och fridslagarna
20. *Vad hände med trälarna?*
21. De tappreste blev riddare³²
22. Nyheter

1. Bönder blev bergsmän
2. Prästen ledde sin församling
3. Den vackra kyrkan
4. **Söndag- vila och gudstjänst**
5. En försmak och himlens härlighet
6. Himmel och helvete
7. **Den mäktiga kyrkan**
8. Den stränga kyrkan
9. Den rika kyrkan
10. **Livet i ett kloster**
11. Arbeta för Gud
12. **Klostren spred kunskaper**
13. **Den Heliga Birgitta**
14. "Gå till Rom..."
15. Till Jerusalem!
16. **Staden - en marknad**
17. Köpmännen köpte och sålde
18. *Fogden tog ut skatt*
19. **Staden och verkstäderna**
20. Tyska köpmän och hantverkare 50
21. **Staden - trång och smutsig**
22. Nattvakten
23. Bödeln och rackaren
24. **Fest och nöjen**
25. Kalas i staden
26. Lekare och gycklare
27. Kan döda väckas till liv?
28. Kloka gummor och gubbar
29. Havsfrun
30. Näcken
31. Gengångare
32. Skogsrået
33. Samling på tinget
34. Hårda straff
35. Våldet och fridslagarna
36. Ståndssamhället
37. Herredagar och riksdagar
38. Bönderna var fattiga men fria
39. *Vad hände med trälarna?*
40. **Adelsmännen - kungens krigare**
41. Somliga blev kungens rådsherrar
42. De tappreste blev riddare
43. Nyheter
44. Glasögon
45. Kvarnar
46. Medicin
47. De rika och vackra handelsstäderna
48. *Leonardo da Vinci*

<p>Medeltiden - kungarna och krigen</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utskälld av Birgitta 2. Magnus Erikssons lagböcker 3. Norden blir ett rike 4. Kalmarunionen 5. Drottning Margareta 6. Bus på Ackershus 7. Ett fattigt kungahus 8. Norge och Danmarks drottning 9. "Kung Byxlös" 10. Drömmen blev verklighet 11. Union eller inte? 12. Flickan som räddade Frankrike 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Så valde man kung i Sverige 2. Kungen kommer 3. Kungens pengar 4. Birger Jarl och folkungaätten 5. Magnus Ladulås 6. Magnus Ladulås söner 7. Magnus Eriksson - barnakungen 8. Nyköpings gästabad 9. Magnus Eriksson 10. En kung med otur 11. Utskälld av Birgitta 12. Kungen flydde till Norge 13. Magnus Erikssons lagböcker 14. Länderna runt Östersjön 15. Krigen på Östersjön 16. Så kom Valdermar Atterdal... 17. Norden blir ett rike 18. Kalmarunionen 19. Norden - en stormakt 20. Drottning Margareta 21. Ett fattigt kungahus 22. Norge och Danmarks drottning 23. "Kung Byxlös" 24. Drömmen blev verklighet 25. Union eller inte? 26. Utländska fogdar plågade bönderna 27. Bergsmännens uppror 28. Sten Sture den äldre 29. Sten Sture den yngre 30. Anfallet på Sverige 31. "Danskarna segrar" 32. Ny kung och stor fest på slottet 33. Stockholms blodbad 34. Falskhet och svek 35. Vem skulle nu leda svenskarna? 36. Tyska riket 37. Ett nytt England 38. Korstågen till Palestina 39. Hundraårskriget 40. Flickan som räddade Frankrike 118
--	--	---

<p>Vasatiden</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. En smäll i baken 2. Pengar eller kärlek? 3. Eriks tragiska slut 4. Hertig Johan blev Johan III 5. Om midsommar 6. Om arbetet på gården 7. Luthers lära vann också i Danmark 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gustav Vasas äventyr i Dalarna 2. Förrädaren på Ornäs 3. En smäll i baken 4. På flykt i ett hölass 5. Gustav Vasa - Sveriges kung 6. Sverige befriat 7. Kyrkan var rik! 8. Kungen blev kyrkans chef 9. Den nya kristna läran 10. När bönderna gör uppror 11. Dackefejden 12. Var Gustav Vasa en bra kung? 13. Vasatidens slott 14. Vad gjorde kungen på slottet? 15. <i>Lyxiga salar</i> 16. Gustav Vasas söner 17. Erik XIV 18. En sinnessjuk kung 19. Pengar eller kärlek? 20. Eriks tragiska slut 21. Hertig Johan blev Johan III 22. Hertig Karl blev Karl IX 23. Vanligt folk på 1500 talet 24. Om midsommar 25. Om arbetet på gården 26. Om snöbollskrig 27. Danmark 28. Inbördeskrig 29. Bönderna fick de ännu värre 30. Luthers lära vann också i Danmark 31. Tycho Brahe - Danmarks store stjärnskådare 32. Hemliga studier 33. Tycho Brahes lyckostjärna 34. En hård herre på Ven 35. Den första amerikaresan 36. Guldfeber! 37. Mod och plundringar 38. <i>Men vikingarna var först</i> 39. Den viktigaste uppfinningen - boktrycket 40. Den viktigaste händelsen - reformationen 41. Kyrkan delades 158
-------------------------	--	---

Stormaktstiden

1. Drottning Kristina
2. Adeln tjänade på kriget
3. Kristina avsäger sig tronen
4. **Kristina - flickan som gjorde vad hon ville**
5. Vilde veta allt
6. Pojkflickan
7. Kröningsfesten
8. Adjö till Sverige
9. **Skånelanden blev svenska**
10. **Kristendom och häxjakt**
11. Prästerna - kungens polis
12. Det grymma häxjakterna
13. Lögn och fantasier
14. **Olika folk och olika språk**
15. Långt hår och lånade lockar

1. **På Gustav Adolfs tid**
2. Riksdagen
3. Så styrde kungen Sverige
4. Kungens nyheter
5. Bättre utbildning
6. Snabbare förbindelser
7. **Soldater, kanoner och skepp**
8. Hur kungen skaffade soldater
9. Skickliga invandrare
10. Varför sjönk Vasa?
11. **Sverige i trettioåriga kriget**
12. Gustav Adolf hyllades som hjälte
13. Kungens död
14. **Men kriget fortsatte**
15. Krigets fula ansikte
16. Drottning Kristina
17. Adeln tjänade på kriget
18. Kristina avsäger sig tronen
19. **Kristina - flickan som gjorde vad hon ville**
20. Pojkflickan
21. Adjö till Sverige
22. **Skånelanden blev svenska**
23. Freden i Roskilde år 1658
24. Karl XI och det skånska kriget
25. Snapphanarna
26. **Karl XI envåldshärskare**
27. Adeln straffades
28. Kungen bestämde allt
29. En ny krigsmakt
30. Den mystiske "Gråkappan"
31. Älskad av folket
32. **Kristendom och häxjakt**
33. Varför måste man kunna läsa?
34. Prästerna - kungens polis
35. Det grymma häxjakterna
36. Lögn och fantasier
37. **Olika folk och olika språk**
38. Invandrare
39. Andarna i naturen
40. Samerna tvingades till svenskar
41. Karl XII - soldatkungen
42. Seger på seger
43. Svåra motgångar
44. *Ännu en fiende - pesten*
45. **Anfallet på Norge**
46. Kungens sista strid
47. Den vita döden i fjällen
48. Ryssland - den store vinnaren
49. Soldatkungen
50. **Ute i världen**
51. Frankrike och Kung Sol
52. Allt franskt beundrades
53. Långt hår och lånade lockar
54. Ryssland och Peter den store
55. Ryssland öppnar sig

Frihetstiden och Gustav III tid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hemma hos rika borgare 2. På landet 3. <i>Ett rysligt supande</i> 4. Hemma på bondgården 5. Potatisen räddade liv 6. Jonas Alströmer - fixaren 7. Eva Ekeblad - första vetenskapskvinnan 	<ol style="list-style-type: none"> 1. I städerna 2. Köpa och sälja 3. Hemma hos rika borgare 4. På landet 5. <i>Ett rysligt supande</i> 6. Fattiga och sjuka 7. Potatisen räddade liv 8. Christopher Polhem - uppfinnaren 9. <i>Upp ensam på en obebodd ö</i> 10. Ole Römer - en tusenkonstnär 11. Jonas Alströmer - fixaren 12. Anders Celsius och termometern 13. Carl Von Linnè - blomsterkungen 14. Runt i Sverige på hästryggen 15. Träffade Samer 16. <i>Linnés nyfikna elever</i> 17. Gustav III - en upplyst kung 18. Gustav III tar makten 19. Gustav III reformer 20. <i>Hembränning förbjuds</i> 21. Sveriges Kung Sol 22. Teaterkungen 23. Svenska akademien 24. <i>Han sjöng om de fulla trashankarna i Stockholm</i> 25. Gustav III sista föreställning 26. "God afton, vackra mask" 27. Vem sköt kungen? 28. Gustav IV Adolf 29. De första industrierna 30. Så föddes USA 31. Franska revolutionen 32. Napoleon - Europas skräck 33. Wien - musikens huvudstad
Antal	74	247

Utkik Historia 4-6		
Kapitel	Underrubriker där kvinnor nämns	Underrubriker där män nämns
Forntiden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ätten och blodshämnden 2. Trälarna 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Järnåldern 2. Vikingatiden 3. Ätten och blodshämnden 4. Trälarna 5. Människors tro 6. Valhall 7. Vikingafärderna 8. Missionären Angskar i Norden

Medeltiden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Historiska källor 2. Regenterna ökar sin makt 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Historiska källor 2. Mycket förändras under Medeltiden 3. Kristendomen segrar 4. Sverige blir ett rike 5. Regenterna ökar sin makt 6. Regenten, stormännen och skatterna 7. Regenten och kyrkan 8. Handeln ökar mellan länderna 9. Städer växer fram under Medeltiden 10. Hansan och Hansastäderna
Att leva på medeltiden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Att leva i kloster 2. Heliga Birgitta 3. Från lärling till mästare 4. Att vara barn 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nya grupper i samhället 2. Livet för en adelsman 3. Adelsmannen - riddaren 4. Prästerna och livet runt kyrkan 5. De första kyrkorna 6. Att leva i kloster 7. Heliga Birgitta 8. Livet för borgarna i städerna 9. Från lärling till mästare 10. Bönderna och livet runt byn 11. På tinget 12. Att vara barn 13. Pesten - digerdöden
Regenternas historia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Birger Jarl stiftar lagar för hela riket 2. <i>Fyra av fridslagarna</i> 3. Maktkamp på liv och död 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eriksgata 2. Birger Jarl 3. Birger Jarl stiftar lagar för hela riket 4. <i>Fyra av fridslagarna</i> 5. Sverige erövrade Finland 6. Birger Jarls söner bråkar om makten 7. Magnus Ladulås 8. Magnus Ladulås söner 9. Maktkamp på liv och död 10. Horntunaleken 11. Nyköpings gästabud 12. Kung Magnus Eriksson 13. Magnus Erikssons allmänna landslag 14. Trälldomen avskaffas 15. Skåne och Blekinge blir svenskt några år 16. Folkungarna
Nordens rike samarbetar	<ol style="list-style-type: none"> 1. Drottning Margareta Valdermarsdotter 2. Kalmarunionen 3. Stockholms blodbad 1520 4. Europas mäktigaste kvinna under 1100 talet 5. Ingeborg Håkansdotter 6. Kristina Nilsson Gyllenstierna, cirka 1494-1559 7. Jeanne d'Arc, 1412-1431 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Drottning Margareta Valdermarsdotter 2. Kalmarunionen 3. Erik av Pommern 4. Oro i Sverige 5. Riksföreståndaren Sten Sture den äldre och Kung Kristian I 6. Riksföreståndaren Sten Sture den yngre och Kristian II 7. Stockholm blodbad 1520 8. Europas mäktigaste kvinna under 1100 talet 9. Ingeborg Håkansdotter 10. Kristina Nilsson Gyllenstierna, cirka 1494-1559 11. Jeanne d'Arc, 1412-1431

En ny tid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Boktryckarkonsten 	<ol style="list-style-type: none"> 1. En ny världsbild 2. Nikolas Kopernikus och Galileo Galilei 3. Boktryckarkonsten 4. Vasco da Gama finner sjövägen till Indien 5. Christoffer Columbus upptäcker Amerika 6. Spanjorer och portugiser erövrar Amerika 7. Fernando Cortez erövrar aztekernas rike i Mexico
Den nya tiden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Reformationen 2. Kyrkans makt minskar 3. Martin Luther 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Renässansen 2. <i>Ur Gustav Vasas bibel från 1541</i> 3. Reformationen 4. Kyrkans makt minskar 5. Martin Luther 6. Martin Luther vill reformera kyrkan 7. Martin Luther bryter med kyrkan
Vasatiden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gustav Vasa på Röfsnäs gård 2. Upproret mot Kung Kristian II 3. Gustav Vasa - Sveriges kung 4. Brödastrider 5. Karin Månsdotter 6. Johan III 7. Den röda boken 8. Sigismund 9. Gustav Vasas döttrar 10. <i>Elisabeth I, England</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. En ny tid börjar i Sverige 2. Gustav Vasa flyr 3. Gustav Vasa åter hemma i Sverige 4. Gustav Vasa på Röfsnäs gård 5. Flykten mot Norge 6. Sanning och saga om Gustav Vasas äventyr 7. Upproret mot Kung Kristian II 8. Gustav Vasa - Sveriges kung 9. Martin Luthers idéer når Sverige 10. Gustav Vasa stöder reformationen 11. Västerås riksdag - reformationsriksdagen 12. Reformationen av kyrkan fortsätter 13. Klockupproret 14. Dackefejden 15. Dackefejden, ett bondeuppror 16. Gustav Vasa i krig med Lübeck och Hansan 88 17. Sverige blir ett arvrike 18. Gustav Vasa avlider 19. Gustav Vasas söner 20. Erik XIV 21. Brödastrider 22. Nordiska sjuårskriget 23. Karin Månsdotter 24. Erik XIV misstankar 25. Johan III 26. Ivan den förskräcklige och det ryska kriget 27. Den röda boken 28. Sigismund 29. Uppsala möte 1593 30. Striderna mellan hertig Karl och Kung Sigismund 31. Linköpings blodbad 32. Karl IX 33. Krig, krig och åter krig 34. Gustav Vasas döttrar 35. <i>Filip II, Spanien</i> 36. <i>Elisabeth I, England</i>

Att leva på 1500-talet	<ol style="list-style-type: none"> 1. De fattiga 2. I byn och på gården 3. I kyrkan 4. <i>Troll och otyg</i> 5. Att vara barn 6. Mat och dryck på 1500 talet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De fattiga 2. I byn och på gården 3. I kyrkan 4. Att frukta djävulen 5. <i>Troll och otyg</i> 6. Att vara barn 7. Matsedel 8. Undervisning
Det svenska Östersjöriket	<ol style="list-style-type: none"> 1. Axel Oxenstierna 2. Drottning Kristina 3. Kristinas barndom 4. Kristinas utbildning 5. Den praktfulla kröningen 6. Adeln ökar sin makt 7. Bönderna klagar hos drottningen 8. Kristina abdikerar 1654 9. Kristina i Rom 10. Karl X Gustav 11. Karl XI 12. Reduktionen 13. <i>Drottning Kristina 1632-1654</i> 14. <i>Karl XI 1660-1697</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gustav II Adolf 2. Adeln skaffar sig förmåner 3. Sverige organiseras och Stockholm blir huvudstad 4. Krig, krig och åter krig 5. Trettioåriga kriget 1618-1648 6. Kungens soldater 7. Svenskarnas framgångar i trettioåriga kriget 8. Kungen dör i slaget vid Lützen 1632 9. Axel Oxenstierna 10. Westfaliska freden 1648 11. Drottning Kristina 12. Kristinas barndom 13. Adeln ökar sin makt 14. Bönderna klagar hos drottningen 15. Kristina i Rom 16. Karl X Gustav 17. Krig mot Polen och Danmark 18. Tåget över Lilla Bält 19. Tåget över Stora Bält 20. Freden i Roskilde 1658 21. Krig igen 22. <i>När Sverige var som störst</i> 23. Karl XI 24. <i>Krig mot Danmark igen</i> 25. Förmyndarregeringen inför domstol 26. Karl XI blir enväldig 1680 27. <i>Så här styrdes Sverige under enväldets tid:</i> 28. Reduktionen 29. Gråkappan 30. Den indelte soldaten och hans familj 31. Karl XII 32. Krig mot Polen och Ryssland 33. Motgångar och nederlag 34. Krigarkungen kommer hem efter 15 år 35. Karl XII blev skjuten 36. Sveriges tid som stormakt är slut 37. <i>Gustav II Adolf 1611-1632</i> 38. <i>Drottning Kristina 1632-1654</i> 39. <i>Karl X Gustav 1654-1660</i> 40. <i>Karl XI 1660-1697</i> 41. <i>Karl XII 1697-1718</i> 42. <i>Ludvig den XIV, Kung Sol</i> 43. <i>Peter I, Peter den store</i>

Att leva på Stormaktstiden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sjukdom och folktrö 2. Häxorna och kriget mot folktron 3. Maria Sophia De la Gardie, Sveriges första kvinnliga storföretagare, 1627-1694 4. Postiljonen och Sveriges första tidning 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Det kostade att vara en stormakt 2. Fick folk det bättre under stormaktstiden? 3. Bödeln och straffen på 1600 talet 4. Häxorna och kriget mot folktron 5. Falu Koppargruva - en riktig guldgruva 6. Luis De Geer och vallonerna 7. Regalskeppet Vasa 8. Bärgningen av Vasa 9. Maria Sophia De la Gardie, Sveriges första kvinnliga storföretagare, 1627-1694 10. Postiljonen och Sveriges första tidning
Frihetstiden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ulrika Eleonora 2. Fredrik I 3. Adolf Fredrik 4. <i>Eva Ekeblad</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Karl XII bäddar för frihetstiden 2. Historiska källor 3. Ulrika Eleonora 4. Fredrik I 5. Arvid Horn 6. Hattar och mössor 7. De fyra stånden går mot sin upplösning 8. Revanschkriget mot Ryssland 9. Adolf Fredrik 10. Merkantilismen och manufakturerna 11. Vetenskapen och friheten på 1700- talet 12. <i>Carl Von Linnè</i> 13. <i>Christopher Polhem</i> 14. <i>Anders Celsius</i> 15. Rådde det demokrati under Frihetstiden?
Att leva 1700-talet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Äktenskap och familj 2. Kvinnor och män i arbete 3. Tjänstefolket 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Storskiftet 2. Enskiftet 3. Äktenskap och familj 4. Kvinnor och män i arbete 5. Tjänstefolket
Gustavianska tiden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Upplysningstiden 2. <i>Anna Maria Lenngren</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Franska revolutionen 2. Upplysningstiden 3. Gustav III - En modern kung 4. Statskuppen 5. Gustav III reformer 6. Livet i Sverige under Gustav III tid 7. Brännvinet och supandet 8. Gustav III, konsten, teatern och musiken 9. Kriget mot Ryssland 10. Kungen och adeln 11. Sammansvärjningen 12. Maskeradbalen 13. Instängda 14. <i>Anna Maria Lenngren</i> 15. <i>Carl Mikael Bellman</i>
Karl Johanstiden		<ol style="list-style-type: none"> 1. Regenterna börjar förlora sin makt 2. Amerikanska frihetskriget 3. Franska revolutionen 4. Krig med Ryssland 5. Uppror 6. Fred med Ryssland år 1809 7. Ny kungasläkt 8. I krig med Napoleon 9. Union med Norge

Att leva på 1800-talet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lars Johan Hierta och Aftonbladet 2. Uppväxt och skola 3. Kläder 4. Barndom och barnarbete 5. <i>Några uppfinningar under 1800-talet</i> 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Göta Kanal 2. Göta Kanal klar 3. Motala verkstad 4. Lars Johan Hierta och Aftonbladet 5. Liljeholmens 6. Befolkningen ökar kraftigt 7. Byskomakaren Jonas Stolts minnen 8. Uppväxt och skola 9. Om konsten att äta 10. Kläder 11. Salpeter-sjudarna 12. Barndom och barnarbete 13. Tiggeri 14. Kyrkan 15. <i>Några uppfinningar under 1800-talet</i>
Antal	70	228

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se